

náš vidiek

4/2021

štvrtročník
ročník XVIII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

POKRAČOVANIE
PROJEKTU CLIFF

strany 4-7

KLÍMA NÁS OVPLYVŇUJE

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

**Jubilejný 20. ročník
Vidiecka žena –
– Líderka roka 2021
spoznal víťazky**

strana 8-12

**Koordináčné
stretnutie
projektu
AGATA**

strana 15

Obsah

- 4 Ekologické vykurovanie a aktivity projektu CLIFF
- 6 Prečo a ako si udržať zdravý životný štýl?
- 8 Jubilejný 20. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka 2021“
- 10 Hlasy ocenených žien – líderiek
- 12 Vízie pre atraktívnejší vidiek
- 13 Rytieri vína
- 14 Naš vidiek kultúrne oživa
- 15 Mimoriadne podujatie Európskeho vidieckeho parlamentu (ERP)
- 15 Koordinačné stretnutie AGATA
- 16 Voda v poľnohospodárskom ekosystéme
- 19 IC EUROPE DIRECT
- 20 EÚ plánuje zriadiť mechanizmus pripravenosti a reakcie na potravinovú krízu

naš vidiek

Ročník: XVIII.

Číslo: 4/2021

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:

Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku

Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica

mobil: 0915 446 538

e-mail: vipa@vipa.sk
maria.behanovska@gmail.com

www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2022

Redakčná rada:

Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
Ing. Karol Herian, CSc
doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:

Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:

Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:

Aktivita projektu CLIFF pre najmenších poslucháčov v obci Tŕnie

úvodník

*Tvoje myšlienky sa stávajú tvojimi slovami,
tvoje slová sa stávajú tvojimi činmi,
tvoje činy sa stávajú tvojimi zvykmi,
tvoje zvyky sa stávajú tvojimi hodnotami,
tvoje hodnoty sa stávajú osudom.*

– MAHÁDMÁ GHÁDÍ

Nezabudnime ďakovať za všetko
čo máme. Otvorme si oči, uši a srdce.

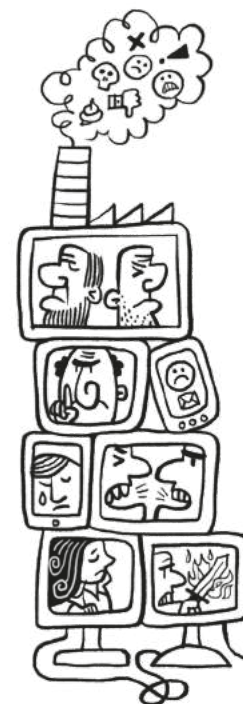
Milí naši čitatelia beriete do rúk posledné číslo roku 2021. Prečítate si o našich aktivitách v realizovaných projektoch a aj

napriek sťaženým podmienkam sme uskutočnili všetky naplánované aktivity, stretnutia, prezentácie, rokovania.

Zorganizovali sme 20. ročník Vidieckej ženy roka – Líderky 2021. Veľké ďakujem patrí všetkým vzácnym ľuďom, ktorí sme sa stretli na jednom mieste 15. októbra. Pozrite na adrese: <https://youtu.be/ru81hAuqzJO>. Všetci sme odchádzali s dobrým pocitom a sľubom, že sa stretneme znova, keď to bude možné.

Konferencia k príprave Vízie pre atraktívnejší vidiek dňa 6. decembra 2021. S potešením môžeme konštatovať, že napriek tomu, že sa konferencia uskutočnila online, pritiahla pozornosť veľmi širokého spektra viac ako 70 aktérov a stimulovala konštruktívnu a zaujímavú diskusiu s mnohými podnetmi. Ešte viac nás teší, že nulový návrh Vízie pre atraktívnejší vidiek získal širokú podporu. Téma vidieka skutočne spája mnohých v našej spoločnosti. Napísali sme páňovi ministromi pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Samuelovi Vlčanovi, ktorý sa pre chorobu ospravedlnil. *Uvítali by sme, keby ste nám, pán minister, nominovali kontaktnú osobu zodpovednú za regionálny rozvoj, ktorá by s nami ďalej rozpracovala priebeh celospoločenskej diskusie k nulovému návrhu Vízie, ako aj Akčný plán pre jej uvedenie do života.* Pevne veríme, že sa to podarí a dostaneme odpoveď.

Nestažujme sa, nešomrime, nefňukajme, nevyplakávajme....

Behanovská

Ekologické vykurovanie a aktivity projektu CLIFF

Vykurovanie domácnosti je v našich zemepisných šírkach nevyhnutný predpoklad na plnohodnotné strávenie času v príbytkoch.

Jeseň je tým obdobím, kedy ľudia začínajú opäť pociťovať potrebu, zabezpečiť si teplo domova. Ono je tvorené nielen priaznivými medziľudskými vzťahmi, ale racionálne a pragmaticky, aj rôznymi zdrojmi tepla, ktoré pochádza z vykurovania.

Vidiecky parlament na Slovensku spolu s Banskobystrickým samosprávnym krajom sa rozhodol usporiadať na základe dopytu potrieb z regiónov, sériu stretnutí s občanmi najmenších obcí okresov ZV, DT a KA na tému správneho vykurovania.

Téma vykurovania, či spaľovania rôznych typov paliva už z časti zaznievala aj na úvodných stretnutiach s občanmi, kde boli v pútavým spôsobom

Lektor Ladislav Bíro

prezentované dopady ľudského konania na zmenu klímy a nástroje, alebo praktické návody, ako tento negatívny trend zvrátiť. Na jednom z workshopov, si zúčastnená verejnosť, od škôlkarov až po dôchodkyne, mala možnosť vyskúšať tradičné miesenie v dubovom koryte a pečenie chleba. Rozhovory práve o kvalite paliva, dymu, splodínach a ich dopadoch na ľudské zdravie, či dopady na životné prostredie – prevažne kvalitu ovzdušia, podnietili ďalšie zamyslenia nad lokálnou potravinovou sebestačnosťou, možnosťami verejnej dopravy, či ľudského konzumu a jeho dopadu na zdroje planéty. Zodpovedný a udržateľný spôsob života by mal byť kľúčovým predmetom na školách – často krát zaznievalo z úst zúčastnených.

Prednáška v obci Kalinka

Ľudský chŕtič, lenivosť... ale hlavne neznalosť dopadov ľudských aktivít, má negatívny dopad nielen na kvalitu medziľudských vzťahov, ale aj zdravé životné prostredie.

Obyvatelia malých obcí, ďalej od centier veľkých miest, často pociťujú nezáujem zo strany „tých, čo rozhodujú“. Majú pocit, že nik ich potreby nepočúva. Kvalita ciest, absencia siete vodovodov a kanalizácií, či nízke možnosti zamestnania, považujú za kľúčové problémy svojich regiónov. Obyvatelia sú hrdí na svoju malebnú obec, prírodu naokolo. Radi by ich rozvíjali.

Toto sú závery, ktoré zazneli pri debate o potrebách obcí a obyvateľov.

Len na základe štruktúrovaného rozhovoru, mapovaní potrieb obyvateľstva, priamo v prostredí, ktoré poznajú, sa máme šancu dozvedieť o krásach, ale aj ich problémoch.

Ako spoločný ukazovateľ hodnôt, ktoré ľudia vnímajú, sú stromy v krajine. Stromy popri ceste, ktoré vysadil pán učiteľ so žiakmi. Stromy v ovocných sadoch, ktoré štepili ešte starí otcovia. Regionálne špeciality a jedinečné krajové odrody, či lokálne pomenovania.

Dišputy o „nešpli“ (*Maespilus germanica*), dulo-vom syre, či domácej hruškovici, dokážu vtiahnuť do problematiky klímy interaktívnou formou aj menej výrečných a hanblivých účastníkov.

Prednáška v obci Kalinka

Aj toto bol dôvod, prečo sa prepojili projekty CLIFF a LIFE IP. Expertíza, individuálny prístup k miestnym problémom a znalosť vidieckeho prostredia prispeli tiež k našej spolupráci. Niektoré podujatia boli venované viac mladším ročníkom, iné mamičkám na materskej, ďalšie dlhodobo nezamestnaným, či záhradkárom na dôchodku.

Veríme, že spoločne si nájdeme cestu, ako zabudnúť na zle osvojené zvyky, že čo oko nevidí, srdce nebolí. Že do piecok budeme kúriť len kvalitným a vysušeným palivom, vhodnými technikami. Že pravidelne pozveme do svojich domácností komínára, aby zhodnotil stav dymovodu.

Ovzdušie a klíma sú entity, ktoré nepoznajú hraníc. Preto sa o ich stav a kvalitu musíme starať spolu.

Prednáška v obci Tŕnie

Seminár v Hornom Badíne

Prečo a ako si udržať zdravý životný štýl?

O tom, že človek prirodzene túži, aby bol zdravý, svedčí i najčastejšie pranie k narodeninám, ktoré počujeme: **Všetko najlepšie a hlavne hodne zdravia.**

Kedy si toto pranie každý rok vypočujeme od našich najbližších a zároveň im prajeme to isté, **prečo sa podľa toho tiež nechováme?** Veď na zdravie má najväčší vplyv náš **celkový štýl života**, ktorý môžeme rýchlo ovplyvniť.

Zdravý životný štýl je súhrn toho, ako človek žije. Ľudia majú radi svoju rutinu. Nakupujeme v určitých obchodoch, určité dni, určité potraviny, varíme určité jedlá. Vyrastali sme v dobe, kedy otázka zdravého stravovania nebola taká aktuálna ale dnes je doba iná.

Mnoho ľudí sa začína zaujímať o svoje zdravie a postavu až vtedy, keď sa objavujú zdravotné problémy tak je oveľa pohodlnejšie držať sa svojich rutín. Vykročiť z kruhu nezdravých návykov je ťažké. A zbaviť sa ich o to ťažšie. Ale nie nemožné! Tu je pár typov ako na to ako žiť zdravšie – začnime preto s malými krokmi.

Jedzte zdravo

Začnite deň pohárom teplej vody s citrónom, ktorá naštartuje metabolizmus. Nahraďte biele pečivo či cestoviny, ryžu alebo múku za celozrnné verzie. Namiesto vyprážania grilujte, varte vo vode, na pare alebo pečte v rúre. Zmenšite svoje porcie, používajte menšie taniere ktoré majú kontrastnú farbu s jedlom.

Nezabudni raňajkovať. Začnite deň výživnými raňajkami (vajčička, jogurt, ovsené vločky – v prípade ťažkého dňa ak kúsok slaninky), budete mať menšiu tendenciu siahnuť po nezdravých jedlách.

Zvýšte pitný režim

Pite viac čistej vody a bylinkových čajov. Dajte stop všetkým sladeným nápojom!!! Pite denne aspoň 2 litre vody a čajov. Budete mať menšiu tendenciu sa prejedat. Pitný režim občas doplňte o nesýtené pramenité vody a minerálne vody.

Hýbte sa, cvičte

Ideálne denne, ak máte sedavé zamestnanie minimálne však 4x týždenne. Ak sa vám to zdá príliš veľa alebo ste doteraz vôbec necvičili, začnite prechádzkami a postupne pridávajte náročnejšie cvičenie. Vytvorte si z pohybu nevyhnutnosť!

Doprajte si dostatok spánku

Spite pravidelne min. 7 (ideálne až 8) hodín denne. Zvyknite si chodiť spať pred polnocou, pred spaním nepoužívajte mobil, notebook, TV... Radšej si dajte upokojujúcu a relaxačnú aktivitu. Doprajte si kvalitnú posteľ, matrac, antialergické obliečky. To všetko môže prispieť k vášmu kvalitnejšiemu spánku.

Nefajčite

Zásada č. 1. Fajčenie je najrizikovejším faktorom, ktorý poškodzuje zdravie! Neexistuje žiadny iný faktor, ktorý by viac zvyšoval riziko srdcovo-cievnych ochorení a rakoviny. Vplyv fajčenia na zvýšenie rizika ochorení je taký silný, že ho môžete ostatnými faktormi len znížiť, ale nikdy nie úplne kompenzovať.

Nepite alkohol

Ak už si musíte dopriať alkohol, snažte sa ho obmedziť na minimum. Ak si chcete dopriať pohárik, zvolte značkové suché červené víno. Ale naozaj len občas. :)

Myslite pozitívne

Myšlienky majú obrovskú moc. Naše vlastné myšlienky sú zodpovedné za náš život. Nezabúdajte myslieť pozitívne každý deň! Myslieť pozitívne je niekedy umenie, ale aj to sa dá naučiť. Začnite ráno – nastavte sa na pozitívny deň, pozitívne zážitky a milé stretnutia s ľuďmi.

Robte veci, ktoré vám robia radosť

Nájdite si záľubu, ktorá vám bude robiť radosť, vzdelávajte sa, začnite chodiť na kurzy alebo sa staňte súčasťou turistického zväzu. Je tak veľa spôsobov, ako si urobiť radosť a tiež ju aj rozdávať. Nájdite si prácu, ktorá vás baví. Takú, kedy sa každé ráno budete tešiť na nový pracovný deň, na kolegov, na to, čo vytvoríte, koľkým ľuďom pomôžete, čo po sebe zanecháte. Motivácia môže byť v každého iná, ale základom je pracovať v oblasti, ktorá je vášmu srdcu blízka.

Odbúravajte stres

Začnite stres zvládať efektívne. Nájdite si ten „svoj“ spôsob ako to urobiť. Cvičte jogu, meditujte, prestaňte pozeráť TV s množstvom negatívnych správ, viac spite,

Jubilejný 20. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka 2021“

„Je mnoho žien na vidieku, ktoré sú obdarené výnimočnými schopnosťami, sú pre nás ostatných nevyčerateľným zdrojom inovácií, nadšenia, energie. Mnohokrát si ich výnimočnosť neuvedomujeme a berieme ju ako samozrejmú. A práve tieto ženy vytvárajú na vidieku atmosféru, aby bol vidiek lákavým a atraktívnejším pre mladé generácie.“ Svetový deň vidieckych žien bol vyhlásený v roku 1995 na pekinskej konferencii venovanej problematike žien. Oslavuje sa 15. októbra pod záštitou OSN a je príležitosťou na uznanie práve vidieckych žien. Na Slovensku od roku 2002.

VÍŤAZKY TOHTOROČNEJ SÚŤAŽE V JEDNOTLIVÝCH KATEGÓRIÁCH:

► Žena roka – aktivistka

1. miesto – Eva ABRAHÁMOVÁ

Eva Abrahamová sa od svojich 15 rokov venuje práci v Dobrovoľnom hasičskom zbore (DHZ) Trnavá Hora – Jalná ako radová členka. Od 2009 sa Eva znovu vrátila k aktivitám v DHZ, v ktorom sa veľmi rýchlo stala nepísanou líderkou, ktorá videla, že DHZ síce funguje, ale za slabých materiálových podmienok a s konkurenciou sa nemôžu vôbec porovnať. Dokázala nadchnúť mládež, aby vstúpili do DHZ, aby okrem príprav na súťaže a pomoci obci začali na brigádach zarábať na zlepšenie materiálového a technického vybavenia DHZ – nové prúdnice, hadice, dresy, úprava mašiny a dokonca si kúpili za pomoci sponzora a svojich zárobkov aj novú striekačku. Skrátka DHZ zásluhou Evky je tam kde ich momentálne obec a občania potrebujú.

2. miesto – Bernadeta KAŽIMÍROVÁ

Pani Kažimírová je aktívna dôchodkyňa. Neustále sa angažuje v kultúrno-spoločenskom živote. Je predsedníčkou Základnej organizácie Jednoty dôchodcov na Slovensku (JDS) v Ruskove, predsedníčkou Okresnej organizácie JDS Košice-okolie, členka Predsedníctva Krajskej organizácie JDS Košický kraj, členka Republikovej rady JDS za Ko-

šický kraj. Venuje sa aj folklóru. Je predsedníčkou Občianskeho združenia „Ženská spevácka skupina Olšava“ Ruskov a zároveň i vedúcou tejto seniorskej folklórnej skupiny.

3. miesto – Mgr. Tatiana KLEMPOVÁ

Mgr. Tatiana Klemková sa angažuje v oblasti ochrany životného prostredia ako i v kultúrno-spoločenských a športových aktivitách. Založila občianske združenie Medze, ktoré sa zaoberá najmä zveľaďovaním okolia a zlepšovaním životného prostredia. Vďaka entuziazmu nominovanej spoločne s ďalšími nadšencami brigádnicky vyčistili zarastené pasienky a vysadili množstvo ovocných stromčekov starých odrôd v časti Hôrka, aby sa zachovali aj pre ďalšie generácie. Vznikol tu komunitný sad, ktorý sa stal opäť miestom prechádzok a stretávaní. Nominovaná bola tiež úspešná vo viacerých malých projektoch. Získala finančné prostriedky na pravidelné premietanie „LETNÉHO KINA“ v amfiteátri pri obecnom úrade, kde občania mohli vidieť v posledných rokoch zaujímavé filmy českej, slovenskej a európskej kinematografie.

► Žena roka – politička

Mgr. Blažena FELVIDÉKYOVÁ

Mgr. Blažena Felvidékyová Od roku 1998 poslankyňou Obecného zastupiteľstva v Radave. Aktívne pomáha pri organizovaní kultúrnych a spoločenských pod-

Ocenené ženy a organizátorky 20. ročníka súťaže

ujatí organizovaných obcou. Je spoluzakladateľkou a členkou Občianskeho združenia „Za krajsiu Radavu“ od jeho založenia v roku 2008. Už niekoľko rokov je iniciátorkou a dušou organizačného tímu podujatí „Život na dedine“ a „Požitavský kelkýš“, ktoré prispievajú k propagácii zvykov a kultúrnych gastronomických tradícií nášho regiónu najmä medzi mladými ľuďmi. Od roku 2018 je predsedníčkou Občianskeho združenia „Radavanka“, ktoré založila spolu s členmi folklórneho súboru Radavanka, ktorého je súčasťou. V roku 2017 Mgr. Blažena Felvidékyová bola za svoj prínos k rozvoju obce ocenená Cenou obce Radava

► Žena roka – podnikateľka Ing. Martina LUPTÁKOVÁ

Riaditeľka Poľnohospodárskeho družstva v Lieskovci. Nomináciu podala kolegyňa Veronika Melegová. Príchod Ing. Luptákovovej Martiny v roku 2015 na PD Lieskovec priniesol celý rad pozitívnych zmien. Na úseku rastlinnej výroby sa aj jej pričinením rozšírilo spektrum pestovaných plodín. Rozbehla predaj vajčiek, mliečnych a mäsových výrobkov formou ambulantného predaja dodávok v rámci celého Slovenska. Ďalším propagovaním výroby na PD sú Farmárske dni, kde sa predstavuje technika aj výroba na PD. Taktiež pritiahla deti zo škôl na dni otvorených dverí, kde sa zoznámia s výrobou potravín na družstvách.

► Žena roka – remeselníčka Oľga BAJANOVÁ

Pani Oľga Bajanová po ukončení práce v blízkom závode SES Tlmače, dlhé desaťročia sa venuje zachovaniu dávnych a historických spôsobov života na vidieku. Žije v obci Rybník, ktorý sa nachádza v regióne Tekov. História obce bola po celé stáročia veľmi bohatá, a preto túžbou p. Bajanovej bolo zriadenie „Ľudového domu“, aby sa zachovalo – zachránilo to pôvodné – starodávne a tradičné. S podporou obce sa jej sen splnil a ľudový dom sa stal súčasťou jej života. 20 rokov bola predsedníčkou miestnej organizácie Matici Slovenskej v obci, ktorú aktívne rozvíjala. Aj po odovzdaní funkcie naďalej aktívne pracuje a zúčastňuje sa rôznych podujatí. obce sa jej sen splnil a ľudový dom sa stal súčasťou jej života. 20 rokov bola predsedníčkou miestnej organizácie Matici Slovenskej v obci, ktorú aktívne rozvíjala. Aj po odovzdaní funkcie naďalej aktívne pracuje a zúčastňuje sa rôznych podujatí.

Vyhodnotenie v kultúrnom dome v Žabokrekoch

Komisia sa rozhodla udeliť za aktivity spolupráce v regiónoch a podpory obnovy života na vidieku a vidieckych a okrajových oblastiach Slovenska aj **dve mimoriadne ocenenia:**

► **Mgr. Anna PETRIČOVÁ**, Bardejov, vek 79 rokov. Za podporu rozvoja vidieka, medzigeneračnej spolupráce a rozvoj aktivít na vidieku, vrátane obnovy a uchovania tradícií, zvykov a ľudových remesiel obyvateľmi Prešovského kraja.

► **Kolektív ZO JDS Štiavnické Bane**, za rozvoj aktivít pre seniorov na vidieku, ktorí po ukončení pracovného pomeru, často sa nevedia prispôsobiť súčasným zmenám najmä v oblasti informatiky.

Hlasy ocenených žien – líderiek

Eva Abrahámová

Aké boli moje pocity po zistení, že som bola ocenená? Musím priznať, že prvý moment po oznámení sa mi rozbúšilo srdce ...Až po chvíli mi napadlo, že ma pán starosta na toto ocenenie nominoval, a to opakovane. Sama seba som sa pýtala: „Čože? Ja som vyhrala?“. Vzápätí som si hovorila, že sa určite nájde niekto lepší, s väčšími skúsenosťami. Nuž, takto som to cítila. Reakcia môjho manžela bola trefná, keďže povedal: „No, Evka, keby si toto vedela, asi sa snažíš menej“ a zasmial sa. O mne je totiž známe, že rada veci robím a organizujem, ale že takto „na výslni“ sa až tak komfortne necítim. Na druhej strane ma to ocenenie teší z toho hľadiska, že si niekto všimol našu prácu. No poďakovanie nášho starostu, poslancov a ľudí, s ktorými sa stretávam, by mi úplne postačilo. Jednoducho – to, čo robím a v akej pozícii som, je vďaka ľuďom v mojom živote.

V prvom rade je to moja rodina – moje dcéry, tolerantný manžel, ale aj rodičia, súrodenci a v neposlednom rade aj partneri oboch mojich dcér. Priatelia, susedia, moji zákazníci. Každý z nich mi niečo dal, niečo ma naučil. Ďalej ľudia z občianskeho združenia SPOON (Spoločne pre obec, obec nám), ktoré bolo dôležitou etapou v mojom živote. Mala som tú česť byť pri jeho zrode a pôsobiť v ňom skoro po celý čas jeho existencie. Veľa skvelých ľudí sa tu stretlo, 12 rokov nádhornej práce sa v obci spravilo...

Možno práve preto, že som prestala pôsobiť v SPOONE, začala som viac vnímať, že mi niečo v živote chýba a vrátila som sa k svojej vášni z dospievania – k dobrovoľnému hasičstvu. Hasiči z Dobrovoľného hasičského zboru Trnavá Hora – Jálná sú mojou ďalšou rodinou. Zároveň je pre mňa DHZ Trnavá Hora – Jálná aj veľkou školou života. Za čas, ktorý v zbere pôsobím, sa jeho členská základňa obmenila. Niektorí členovia a členky pred mojimi očami vyrástli z detí v dospelé osoby a majú svoje rodiny; tí starší zase „dospeli“ viac a majú vnúčatá; niektorí prišli, zotrvali nejaký čas

a odišli; ale teším sa z toho, že stále prichádzajú aj noví. Každému som sa snažila a snažím dať všetko, čo viem a tá spätná väzba sa časom dostavila. Mám radosť z toho, že sú so mnou pri akýchkoľvek spoločenských podujatiach, pri nesmiernom množstve pracovných činností, v radostných, ale aj v ťažkých chvíľach a že môžem počítat s ich múdrosťou a odanostou, ktorú som sa im snažila vštepiť. Pán starosta ma familiárne povýšil na generála. No generál bez vojska by generálom nebol a nemohol byť. Nám to vojsko funguje už pekných pár rokov a som za to nesmierne vďačná. Ocenenie preto vnímam ako uznanie nám všetkým – práca moja je prácou nás všetkých.

Ďakujem!

Bernadetta Kažimírová

Spotešením som prijala Vašu správu, ktorou mi blahozeláte k oceneniu v rámci súťaže „Líderka 2021“. Veľmi si to vážim a ďakujem Vám.

Dňa 15. 10. 2021 som sa zúčastnila jubilejného 20.ročníka súťaže „Líderka 2021“. Z tohto krásneho podujatia mám veľmi pozitívne pocity. Keď mám pravdu povedať, bola som rozhodnutá, že sa tejto akcie nezúčastním, pretože zúri „korona“ a ja sa ešte okrem svojich aktivít starám o 90-ročnú svokru, ktorú som nechcela prípadne nakaziť... Chválabo hu, všetko sme prežili v zdraví.

Čo sa týka mojich pocitov pri vyhlásení umiestnenia v súťaži, bola som milo prekvapená a potešená výsledkom tejto nominácie a veľmi si vážim ocenenie mojej práce vo folklórnej skupine Olšava, ako aj so seniormi a s mládežou.

Súťaž bola pripravená na vysokej úrovni. Naše poďakovanie patrí predovšetkým pani starostke obce Žabokreky Ing. Zuzane Valockej ktorá bola „dušou“ podujatia, ako aj celému organizačnému teamu s pani predsedníčkou Vidieckeho parlamentu Máriou Behanovskou.

Za nomináciu ďakujem členke našej speváckej skupiny p. Ing. Evke Bibenovej.

Ešte raz srdečne ďakujem za Vašu gratuláciu, veľmi si to cením a prajem Vám pevné zdravie, veľa šťastia a úspechov v pracovnom, ako aj v osobnom živote.

Mgr. Anna Petričová predsedníčka KO JDS v Prešove

Srdečne Vás pozdravujem a prajem predovšetkým zdravie, šťastie a úspechy pri realizácii Vašich aktivít. Keďže som predsedníčkou OO JDS v okrese Bardejov od roku 2003 , podpredsedníčkou kraja som bola o roku 2018 a na sneme v roku 2018 som bola zvolená za predsedníčku KO JDS chcem Vám trochu priblížiť naše aktivity, ktoré organizujeme pre svojich spoluobčanov všetko za /Páboh zaplať/. Počas tohto obdobia sme zorganizovali množstvo podujatí

Vaše podujatie na nás zanechalo veľmi krásny dojem. Stretli sme tam ľudí, dokonca aj známych z iných podujatí, ktoré sme s nimi zorganizovali. Veľmi veľa sme sa dozvedeli o zodpovednej a ťažkej práci farmárov, ktorých obdivujeme a klaníme sa im, že v tejto ťažkej dobe sa nevzdávajú a pomáhajú svojím spoluobčanom získať prácu a aj z toho mála ,sa dokážu podeliť .Zaujali ma členovia JDS zo Štiavnických Baní, ktoré prezentovali krásne veci, ktoré dokážu urobiť, starostku s výtvarnými prácami, ktorými prezentuje svoju malú obec, to je skutočné hrdinstvo. Sme národ, ktorý dokáže veľké veci, len stále trpíme na svoju malosť a práve takouto formou je možnosť ukázať sa , že my ženy dokážeme strašne veľa. Bez nás by bol život oveľa chudobnejší. Trošku mi chýbalo vyjadrenie tej, ktorá bola ako politička, rada by som sa bola dozvedela trošku viac. Veď aj ja som bola 4 volebné obdobia poslankyňou a jedno volebné obdobie som bola v zastupiteľstve sama žena. Nemala som to ľahké, ale dokázala som si poradiť, dokonca som bola predsedníčkou poslaneckého klubu.

Obdivovala som starostku obce Žabokreky, aká bola bezprostredná, čo všetko dokázala a iste ešte dokáže. Samotné vedenie tejto akcie bolo bezprostredné. Celkom sa mi páčilo vystúpenie odborníka , pána Karola Heriana, ktorý hovoril o mlieku, škoda, že som takého poznatky nezískala , keď som bola mladá, možno dnes by ma netrápila osteoporóza. Aj ostatné vystúpenia online boli hodnotné

a poučné. Neobyčajne na mňa zapôsobil starostka, ktorá zveľaduje svoju obec, dbá o životné prostredie svojej obce a to je práve v tejto dobe veľmi aktuálne .Verte mi, že vôbec neľutujem, že som si z vlastných zdrojov zaplatila cestu autom, lebo ťažko by som bola cestovala vlakom. Som vďačná , že som tam bola a pousilujem sa rozšíriť našu spoluprácu s JDS. Ešte raz Vám srdečne ďakujem a teším sa na ďalšiu spoluprácu.

Náš okres Bardejov je veľmi vzdialený od Bratislavy, nemáme také možnosti ako sú v mestách, ale je to prekrásny kút nášho Slovenska. V okrese máme iba jedno krásne – kráľovské mesto Bardejov a 83 dedín, ktoré sú často maličké s 10 obyvateľmi a myslím si, že tieto obce pri terajšom systéme zmiznú z mapy Slovenska.

Prajem Vám ešte raz všetko dobré , krásne, aby sa nám darilo aj do budúcnosti.

Eva Šestáková

15. október 2021 sa stal významným dňom našej ZO JDS Štiavnické Bane, lebo sme dostali mimoriadne ocenenie v rámci jubilejného 20. ročníka súťaže Vidiecka žena – Líderka roka 2021, ktorú organizuje Vidiecky parlament na Slovensku. Odovzdávanie ocenení sa uskutočnilo v obci Žabokreky pri Martine pod vedením predsedníčky Vidieckeho parlamentu, Ing. Márie Behanovskej a pani starostky Ing. Zuzany Valockej. Všetko bolo perfektne zorganizované, s bohatým programom, chutným obedom i koláčikmi v príjemnej atmosfére a pohode. Medzi účastníkmi a hosťami bolo aj veľa starostiek, starostov, či poslancov, ktorí odovzdali poďakovania i povzbudivé slová pre toľko aktívnych, inšpirujúcich žien, aby naďalej pokračovali v ich užitočnej činnosti a pomáhali rozvoju vidieka i všetkým našim občanom. Ing. Jozef Garlík dokonca napísal famózne básničky pre ocenené líderky a boli naozaj šité na mieru podľa aktivít a ich činnosti.

Pán europoslanec Ivan Štefanec pozval ocenené líderky aj na návštevu do EP v Štrasburgu.

Mali sme príležitosť prezentovať nielen činnosť našej ZO JDS, ale aj obce Štiavnické Bane, kde sme vyzdvihli, že je to obec svetových prvenstiev s bohatou baníckou históriou s množstvom technických

vynálezov, krásnou prírodou s tajchami a unikátnou sokoliarskou školou M. Hella, či baštou M. Hella. Pozvali sme účastníkov, aby navštívili náš krásny kraj.

Potom sme porozprávali o históriu klubu a založení ZO JDS a našich všestranných aktivitách. Špeciálne sme vyzdvihli vzdelávanie v oblasti informačných a komunikačných technológií, práci s fotografiami, tvorbou fotokníh, či kalendárov. Okrem našich športových úspechov sme sa pochválili aj našou tvorivosťou, vyšívané diela, či vypaľované drevené dekorácie, ozdoby aj hodiny s našimi pamiatkami. Mnohých sme inšpirovali natoľko, že sa chystajú vytvárať fotoknihy a kalendáre tiež.

ĎAKUJEME, že sme mohli byť súčasťou tohto úžasného projektu a získané ocenenie nás motivuje do ďalšej práce v prospech našich seniorov. Kým sme totiž aktívni, rozdáваме radosť a lásku okolo seba, je život krajší pre všetkých, nielen pre seniorov a o to sa budeme snažiť aj v budúcnosti.

Táňa Klempová

Nuž, priznávam sa, že ma umiestnenie v súťaži v prvom momente zaskočilo. Bola som dojatá tým, že ma pán starosta s členmi obecného úradu nominovali, považovala som to za vyjadrenie uznania a za znak toho, že vnímajú a cenia si moje aktivity. Keď mi pán starosta v piatok večer volal, že som sa umiestnila, nevedela som vôbec čo povedať. A teraz, keď viem, aké rôzne ženy boli nominované, mám pocit istej nezaslúženosti. Toľko úžasných žien bolo menovaných, toľko inšpiratívnych aktivít. Malo to však na mňa zaujímavý efekt – v poslednej dobe som sa cítila vyčerpane a občas som cítila, že mi dochádzajú sily. Ocenenie ma však nakoplo, mám pocit veľkého záväzku a tak som v tomto týždni začala plánovať ďalšie aktivity, ktoré by sme mohli v nasledujúcich mesiacoch vykonať. Ďakujem veľmi za ocenenie, stále som ohúrená. Dúfam, že dokážem naplňať aj ďalej to, vďaka čomu som toto umiestnenie získala.

MÁRIA BEHANOVSKÁ

Rytieri vína

V sobotu 23.10.2021 v sídle Rytierskeho rádu vína v Eisenstadte uskutočnil 37. ročník medzinárodného festivalu Ordo equestris vini Europae, na ktorom boli slávnostne povyšovaní aj prisázní členovia do úradu Eques de Vino.

Európske rytierstvo vína sa zakladá na tradícii rytierskeho rádu sv. Juraja z roku 1333, v druhej perióde z roku 1468 a z roku 1984 v tretej perióde, kedy Habsburgovci odovzdali rád sv. Juraja pre ORDO EQUESTERIS VINI EUROPEA. Európske rytierstvo vína má úrady a hodnosti, ktoré sa odvodzujú od eisenstadtského konventu sv. Antona z Padovy od Milosrdných bratov.

Európske rytierstvo vína je súkromnou právnou inštitúciou so sídlom senátu v Eisenstadte. Od roku 2005 pod názvom ORDO EQUESTERIS VINI EUROPEA. Konzulát Slovensko má podpísanú medzinárodnú dohodu „Zmluva s patentom“ na usporiadanie strešného rytierstva a začlenenie čiastkového rytierstva z 16. 12. 2004, ktoré ustanovujú práva a povinnosti Európskeho vinárskeho rytierskeho stavu – EVIRS. Slovensko bolo v Európe 16. krajinou, kde je zakladaná tradícia vinárskeho rytierstva.

26.9.2008 bol ustanovený konzulát ORDO EQUESTERIS VINI EUROPEA na Slovensku so sídlom v Pezinku.

stručne

MÁRIETA OKENKOVÁ

Vízie pre atraktívnejší vidiek

Konferencia k príprave **Vízie pre atraktívnejší vidiek** sa uskutočnila **online** dňa **6. decembra 2021** za širokej účasti zainteresovaných vidieckych aktérov, vrátane zástupcov občianskej spoločnosti, pôdohospodárskych a potravinárskych organizácií, NR SR, SK8 a europoslancov.

Spotešením môžeme konštatovať, že napriek tomu, že sa konferencia uskutočnila online, pritiahla pozornosť veľmi širokého spektra viac ako 70 aktérov a stimulovala konštruktívnu a zaujímavú diskusiu s mnohými podnetmi. Veríme, že sa nám spoločným úsilím podarí zaplátať na Slovensku veľkú diery prijatím jasnej vízie pre vidiek na najbližšie obdobie do roku 2040 na základe celospoločenského konsenzu a zabezpečiť tak kontinuitu, stabilitu, jasnosť a strategické smerovanie pre náš vidiek.

Viac na www.atraktivnyvidiek.sk, nájdete tam aj nahrávku a prezentáciu

Náš vidiek kultúrne oživa

Napriek neradostnej dlhotrvajúcej situácii s pandémiou ochorenia Covid, náš vidiek oživa a vracia sa k svojim tradíciám i kultúre. Je veľmi dobre, že už takmer všade na vidieku ľudia už podstatne viac dbajú nielen na čistotu prostredia, ale stále viac kultúrne ožívajú. Dôkazom toho boli viaceré podujatia Vidieckeho parlamentu a napokon aj súťaž Líderka roka, kde sa prezentovali mnohé obce a chválili sa novými zariadeniami, výzdobou i sociálnym programom, ale i rozvojom tradícií i kultúry.

Ja osobne som zažil krásny zážitok z mojej rodnej obci Tajov, kde pôsobil v minulosti môj otec ako dedinský učiteľ. Každoročne som do Tajova chodieval a pripomínal si detstvo a môj rodný dom – dedinskú školu, ktorá sa už nevyužívala a chátrala. Keď som s priateľom Milanom Koscom koncom tohto leta tam náhodou prišiel, nechcel som veriť vlastným očiam. Dedinská škola, môj rodný dom, bola už krásne opravená, zmodernizovaná a pripravená na spoločenské podujatia. Pred školou postavili dedinčania svojmu učiteľovi, nástupcovi po mojom otcovi Jozefovi Šebovi krásnu obrovskú drevenú bustu spolu so sovou, symbolom vzdelanosti. Táto pamiatka je hneď v susedstve pamätného domu Jozefa Gregora Tajovského a vynálezcu bezdrôtovej komunikácie kňaza Jozefa Murgaša. Títo traja významní predstavitelia obce Tajov majú svoju nádhernú pamätnú tabuľu i na miestnom kostole. Je to úžasné, keď spoluobčania si vedia takto uctiť pamiatku svojich vynikajúcich predkov. Táto kultúrna pamiatka je na hlavnej ceste z Banskej Bystrice na Králiky, alebo Kordíky a je veľmi často navštevovaná turistami i školopovinnými deťmi z celého Slovenska a teraz budú návštevníci obce môcť obdivovať i vynovenú školu s nádhernou bustou pána Šebu. Za túto krásnu obnovu školy a uctievanie si pamiatky významných predchodcov, patrí obrovské poďakovanie najmä pani starostke obce Mgr. Janette Cimermanovej.

Som veľmi rád, že aj my na Slovensku si dokážeme vážiť svojich významných predkov, i svoje tradície a kultúru. Pevne verím, že sa budeme navzájom učiť, ako si treba vážiť to, čo tu máme, ako si máme uctiť významných ľudí a ako aj v dedinskom prostredí môžeme mať radosť zo života. Všetkým práve život na vidieku je častokrát kultúrne podstatne

viac bohatší ako život v meste. Veď práve v dedinskom prostredí ľudia sa lepšie poznajú, dokážu si viac pomáhať a sú sebestačnejší. Spoločne sa však musíme zasadiť o to, aby náš vidiek nebola iba idealizovaná rozprávka, ale skutočný plnohodnotný život so všetkými vymoženosťami súčasnej doby. Veľkou mierou sa o presadzovanie potrieb vidieka ako aj jeho prezentáciu zasadzuje aj Vidiecky parlament na Slovensku.

Mimoriadne podujatie Európskeho vidieckeho parlamentu (ERP)

Kvôli pandemickým opatreniam sa zasadnutie Európskeho vidieckeho parlamentu z jesene tohto roka presunulo na rok 2022. Podujatie ERP sa uskutoční online v stredu 27. októbra 2021. Bolo to celodenné podujatie.

Program zahŕňal prezentácie európskych inštitúcií, našich partnerov ERP a ERYP (Európskeho vidieckeho mládežníckeho parlamentu) a výskumných pracovníkov. Súčasťou boli aj interaktívne workshopy na rôzne témy. Keďže je to online, mohli sme mať oveľa väčšiu účasť ako obvykle. Účelom tohto online stretnutia medzi dvoma ročníkmi ERP bolo:

- zmapovať pokrok na základe odporúčaní posledného Európskeho vidieckeho parlamentu – v rámci Európskej komisie aj našich partnerských organizácií,
 - identifikovať a pozrieť sa na všetky kontextové zmeny, ktoré odvtedy nastali,
 - prediskutovať kľúčové problémy do budúcnosti a pre 5. zasadnutie ERP v roku 2022.
- Sledujte <https://europeanruralparliament.com/>

Koordináčné stretnutie AGATA

15. novembra 2021 sme boli prítomní na koordináčnom stretnutí projektu AGATA v Budapešti!

Spolu s partnermi (Taliansko, Maďarsko, Česká republika a Poľsko) sme prediskutovali priebeh projektu a dohodli sme ďalšie kroky pri implementácii projektu.

AGATA chce v Európe šíriť model #centrodelgusto ako pól propagácie potravinového a vinárskeho dedičstva územia podporovaného sieťou miestnych zainteresovaných strán.

Viac info na <https://agata-project.eu/>

Voda v poľnohospodárskom ekosystéme

Dňa 29.9.2021 sa konal webinár „VODA V POĽNOHOSPODÁRSKOM EKOSYSTÉME“, ktorý bol organizovaný v rámci projektu – Poľsko-slovenská vodná univerzita. Ľudia, voda, klíma, krajina, budúcnosť. v aplikácii Zoom.

TÉMY A LEKTORI:

„Ochrana a tvorba krajiny – poľnohospodárstvo“.

Doc. Ing. Karol Kočík CSc., TU Zvolen

„Pôvodné plemená a ich význam pre krajinárstvo“.

Ing. Slavomír Reľovský, Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku

„Autochtónna pastva – tvorba krajiny, ovčiarstvo“.

Piotr a Maria Kohút, Istebna (PL)

OCHRANA A TVORBA KRAJINY POĽNOHOSPODÁRSTVO

Väčšina odbornej i laickej verejnosti vníma poľnohospodárstvo ako odvetvie ľudskej činnosti, resp. hospodárske odvetvie, ktoré je predovšetkým zamerané na produkciu potravín alebo rôznych potravinárskych využiteľných surovín. FAO dáva za cieľ zabezpečiť pre obyvateľov našej planéty dostatok potravín, rieši tiež závažné problémy so zabezpečením pitnej vody, rozvoja vidieckeho prostredia, ale aj ochrany pôdy. Poľnohospodárstvo zabezpečuje aj nevyhnutnú starostlivosť o krajinu a jej zložky, ktoré sa v záujme existujúcich poľnohospodárskych technológií a funkčnosti noosféry usposobujú, čo je predmetom tzv. krajinného inžinierstva, krajiny a záhradnej architektúry. V súvislosti s rôznymi koncepciami vývoja poľnohospodárstva spoločnosť očakáva komplexnejšiu starostlivosť o otvorené priestory v krajine ekologických služieb. Tým by poľnohospodárstvo malo plniť aj tzv. mimoprodukčné funkcie a spojenie s produkciou kvalitnej organickej hmoty. Vychádzajúc z histórie vývoja

poľnohospodárstva a súčasných trendov je poľnohospodárstvo osobitý kultúrny fenomén post-neolotického obdobia vývoja ľudskej spoločnosti, ktorý výrazne formoval a bude formovať stav krajiny a celej noosféry. Prístupy, ktoré sa v súčasnosti využívajú k tomu, aby sa formovala poľnohospodárska krajina, čoho hlavným cieľom je vytvorenie súladu medzi únosnosťou krajinného systému a využívaním potenciálu pre poľnohospodárske činnosti, sú závislé od percepcie krajiny jednotlivými profesijnými zameranými odborníkmi. Ako primárne môžeme označiť tradicionalisticko-utilitárne prístupy. Tie využívali naši predkovia, ktorí boli plne závislí na lokálnych zdrojoch obživy a mali snahu o čo najlepšie využitie produkčného potenciálu krajiny, pričom dokázali uchovať jej krajinnú diverzitu a biologickú rôznorodosť. Dnes takéto fragmenty poľnohospodárskej krajiny vnímame veľmi pozitívne so zachovanými agrárnymi štruktúrami terasovitých alebo plánovite usporiadaných polí, prvkov rurálnej architektúry, doplnené o extenzívne pestovanie krajových odrôd a chov starých primigénnych plemien. Takáto krajina agrárneho typu v nás často vyvoláva pocity malebnosti a vysokého stupňa prvkov tradičnej agrárnej kultúry. Okrem tohto prístupu už dnes dominujú: a. krajinno-inžinierske (odvetvové) pohľady a metódy usporiadania krajiny b. krajinno-ekologické Krajinno-inžinierske sa premietli do existujúcich metodických prvkov plánov pozemkových úprav (PPÚ), ktorých filozofia sa od obdobia šesťdesiatych rokov 20. storočia postupne menila od prísne utilitarnej stránky (maximalizácia využívania produkčného potenciálu krajiny) až po ekologizačnú (udržanie produkčného potenciálu krajiny spojeného s ochranou pôdy a vodnej bilancie krajiny, vrátane protieróznej ochrany). Krajinno-ekologický koncept vychádza

z metodiky LANDEP (krajinné plánovanie), či súčasných postupov ÚSES (územné systémy ekologickej stability). Dokonca aj súčasná legislatívna úprava pre PPÚ očakáva, že tieto budú postupne implementovať zásady priestorovej optimalizácie využívania a obhospodarovania poľnohospodárskej krajiny a to z projektovej dokumentácie LANDEP alebo ÚSES. Teoreticky najviac rozpracovaným, ale v praxi málo využívaným je postup tzv. projektovania poľnohospodárskych systémov (DEMO, 1994), ktorý vychádza z teórie poľnohospodárskych systémov „teórie zemědělských soustav“ (KUDRNA, 1981). V zmysle tejto teórie ide o to, že sa uvažuje o fungujúcom prepojení poľnohospodárstva krajiny, ktoré prakticky ani nemožno od seba odlišiť. Preto sú poľnohospodárstvo a poľnohospodárska krajina chápané ako jeden systém, ktorý je charakterizovaný svojou štruktúrou a to: 1. teritoriálnou (územnou) štruktúrou agrárneho systému 2. vnútornou štruktúrou agrárneho systému. Pod pojmom vonkajšia štruktúra agrárneho systému sa rozumie viditeľné usporiadanie človekom využívaných a obhospodarovných plôch v krajine, ktoré je dané: 1. vzájomným pomerom medzi poľnohospodárskymi, lesnými, vodnými a urbanizovanými ekosystémami (tzv. krajinný index); 2. vzájomným pomerom medzi ornými plochami, TTP, ostatnými poľnohospodárskymi kultúrami (tzv. usporiadanie kultúr v krajine); 3. usporiadaním, veľkosťou a tvarom oráčinovo využívaných plôch vo vzťahu k reliéfu územia (veľkosť a tvar polí), 4. zastúpením vegetačných a technických prvkov v poľnohospodárskej krajine (NSDV, cesty, stavby a pod.). Vzájomný pomer medzi poľnohospodárskymi kultúrami sa hodnotí v súlade s tzv. katastrálnym zákonom, kde sú poľnohospodárske kultúry v SR členené na tieto kultúry:

- orné pôdy (využívajú sa tzv. orným spôsobom, t.j. trvalou povrchovou kultiváciou – obrábaním);
- lúky (slúžia pre výrobu objemových krmív, t. j. sena a senáže a sú zväčša pravidelne kosené, prípadne niekedy dopášané);
- pasienky (sú tvorené trávno-bylinnými spoločenstvami, ktoré sú spravidla využívané pravidelnou pastvou HR, občasne kosené);
- ovocné sady (plochy s výmerou nad 2 ha, kde sú pestované ovocné stromy alebo dreviny);
- vinohrady (špeciálne trvalé kultúry, ktoré sú zväčša na viac ako 20 rokov využívané na pestovanie viniča hrozno-rodého);

- chmeľnice (špeciálne trvalé kultúry, ktoré sú spravidla nad 10 rokov využívané pre pestovanie chmeľu obyčajného /*Humulus lupulus* L.);
- záhrady. Ak sa poukazuje, že jedným z negatív poľnohospodárstva k „ekológii“ je to, že krajinná štruktúra nezodpovedá krajinno-ekologickým potenciálom, ide o to, že tieto tzv. kultúry sú umiestnené (resp. sa vyskytujú) v nevhodných častiach krajiny, kde je napríklad na oráčinové využívanie veľký svah, plytká pôda, vysoký obsah kameňov (skeletu) v orníčnej vrstve alebo sú ovocné sady v územiach, kde sú mrazové kotliny prípadne orientované na nevhodný smer a podobne. Je to často pozostatok z obdobia pred rokom 1989, kde sa snažili využiť akúkoľvek časť krajiny pre produkciu určitých komodít. Po roku 1994-1995 však dochádza k tomu, že trávno-bylinné spoločenstvá (trvalé trávne porasty) sú nedostatočne využívané alebo nevyužívané v dôsledku čoho nastupuje sekundárna sukcesia a to má dopad na skupiny flóry a fauny, ktoré sú viazané na tieto typy ekosystémov (heliofyty, semiheliofyty a pod.). Potom sa stáva, že potenciál pre oráčinové využívanie sa poddimenzuje a na bývalých orných pôdach sú lokalizované trvalé trávne porasty s nižšou rozmanitosťou druhov, ako bežné trávno-bylinné spoločenstvá (biotopy poloprirodných trvalých porastov). No tento druhý fakt nie je vážnym krajinno-ekologickým problémom, pokiaľ nemáme záujem o ochranu typických druhov týchto typov ekosystémov, ako napr. syseľ pasienkový, niektoré druhy kosatcov a podobne. Osobitým momentom, hoci nie plne ekologickým je narušenie estetiky poľnohospodárskej krajiny).

Vo svojej prednáške poukázal na nevhodnosť veľkých lánov, na pestovanie kultúr nie vhodných pre danú oblasť a pod, čo spôsobuje aj ekologické katastrofy.

PÔVODNÉ PLEMENÁ OVIEC A KÔZ A ICH VÝZNAM PRE KRAJINÁRSTVO

HISTÓRIA CHOVU OVIEC

Úloha malých prežúvavcov je nenahraditeľná v ekosystéme. Dobrí panovníci vždy vytvárali podmienky na zachovanie chovu oviec i kôz, a vedeli prečo. História chovu oviec salašnickým spôsobom na našom území siaha do pätnásteho storočia kolonizáciou

na valaskom práve. Už vtedajší panovníci videli veľký hospodársky prínos chovu oviec. To dokazuje i „Veľká listina práv a slobôd“ pre valašský ľud, ktorú udelil kráľ Matej Korvín v roku 1474. V tom období hŕňný spôsob vypásania horských lúk a pasienkov nadobudol najväčší rozmach. Počas vládnutia Habsburgovcov, pre veľkú potrebu stavebného materiálu pre rakúske mestá, začiatkom 18. až 19. storočia, nastal veľký rozvoj lesníctva. Zavádzali sa nové formy intenzívneho lesného hospodárstva – zalesňovania holí, lúk a pasienkov, čo viedlo k úbytku oviec. Po rozpade monarchie a vzniku prvej Československej republiky, župné úrady začali salašníctvu a chovu oviec venovať veľkú pozornosť. Svedčí o tom i inventarizácia, ktorú nariadili župné úrady vypracovať obecným notárom. Pre vtedajšiu vládu bolo salašníctvo a chov oviec a kôz dôležitým odvetvím hospodárstva, ktoré mali potrebu zveľaďovať a zachovávať. V päťdesiatych rokoch minulého storočia znova došlo k ďalšiemu útlmu ovčiarstva z dôvodu rušenia urbáriátov a zakladania národných parkov. Naopak, v krajinách ako je Francúzsko, Švajčiarsko, Rakúsko sa naďalej, až do dnešnej doby pasú ovce, kozy i dobytok vo vysokohorských pásmach a v národných parkoch. Pred tridsiatimi rokmi priniesla dnešná doba devastácie rany pre chov oviec, a to na zásade „trh všetko vyrieši“, všetko si dovezieme lacnejšie. Dovezieme si i nové baktérie, choroby a nakoniec aj identitu? CHOV OVIEC A KÔZ HRÁ VÝZNAMNÚ ROLU PRI KRAJINOTVORBE Nezabúdajme na to, že chov oviec a kôz, okrem zachovania kultúry našich predkov vo forme architektúry, folklóru, remesiel, má i obrovský význam z hľadiska krajinytvorby, zachovania fytoecologickej biodiverzity na lúkach, holiach a pasienkoch. Nadväzujúc na rastlinnú rôznorodosť zachováva sa i rôznorodosť bezstavovcov, často endemických druhov. Dravé vtáky vďaka tomu majú veľký životný priestor, nehovoriac o dravej zveri, ako je vlk či medveď, ktoré v poslednej dobe zostupujú za potravou do ľudských sídel. Každý vie, že ak sa lúky nespásajú a neobhospodarujú, stará suchá tráva vytvorí nepriepustnú vrstvu ako strechu domu, umožní vode, aby ľahšie opustila krajinu a následne dochádza k pôdnej erózii v nižšie položených územiach. Nastávajú tak veľké klimatické zmeny na daných územiach a zmena celého ekosystému. A pritom stačí len tak málo, vytvoriť ešte lepšie podmienky pre chov

oviec a kôz. Mali by sme byť vďační našim predkom a chovu oviec za to, že vytvorili svojou činnosťou vysokohorské lúky, hole a pasienky. Tie sú svätynou pastierskej kultúry, histórie našej spoločnosti a ovce tam preto patria. Ak ostanú ovce na pasienkoch a horských lúkach, ostane tam i človek. Ak tam nebudú ovce, nebude tam ani človek a zanikne to, čo naši predkovia vytvorili.

PŮVODNÉ PLEMENÁ OVIEC NA SLOVENSKU

Pôvodná valaška. Na Slovensku sa chová: **Zošlachtená valaška, Slovenská dojná ovca a Cigája** je jedno z najstarších čiernohlavých plemien, ktoré sa chová predovšetkým na strednom a východnom Slovensku, v oblasti Turca, Banskej Bystrice, Zvolena a Bardejova, v nadmorskej výške od 500 do 800 m. Cigájske ovce sú druhým najpočetnejším zastúpeným plemenom chovaným na Slovensku. Ide o polojemnomnóvné plemeno s trojstrannou úžitkovosťou (mäso, mlieko, vlna), ktoré veľmi dobre znáša suchu.

PŮVODNÉ PLEMENÁ KÔZ NA SLOVENSKU

Biela krátkosrstá koza. Biela krátkosrstá koza bola vyšlachtená v prvej polovici 20. storočia prevodným krížením pôvodných miestnych rázov s dovážanými capmi sánskeho plemena zo Švajčiarska a Nemecka. Kozy sú stredného až väčšieho telesného rámca, harmonickej stavby tela, dobrej konštitúcie, s primerane širokým a hlbokým hrudníkom. Končatiny majú silné s pevnými kĺbmi a dobre chodivé.

Hnedá krátkosrstá koza. Toto plemeno bolo vyšlachtené prevodným krížením pôvodných strakatých a hnedých kôz s dovezenými capmi harcského plemena z Nemecka.

AUTOCHTÓNNA PASTVA – TVORBA KRAJINY, OVČIARSTVO

Autochtónne vypásanie – krajinytvorba, pastierstvo na príklade tradičného kultúrneho vypásania oviec na Baranej holi (Barania Góra) a Magurce Radziechowskej – pastva na chránených horských oblastiach vo výške viac ako 1000 m n. m. DEDIČSTVO PASIENKOV – POLANY Pastierske hospodárstvo v Sliezkych Beskydách, rovnako ako v celých Karpatoch, je založené na tradičnej kultúr-

nej pastve, ktorá spočíva v tom, že ovce patriace mnohým majiteľom tzv. gazdom, sú zhromaždené pastierom do jedného stáda a v letnom období sa pasú všetky spolu v horských oblastiach. Tento čas je striktné vymedzený v rozmedzí liturgického kalendára podľa pastierskych sviatkov a začína sa najskôr 23. apríla na sv. Juraja a sv. Vojtecha a zvyčajne trvá do 29. septembra, na sv. Michala, keď väčšina pastierov prestáva dojiť mlieko a každý poľnohospodár si vezme späť svoje ovce. Tradičiou je, že ovce sa pasú spoločne aj dlhšie, najneskôr však do konca októbra, keď si všetci poľnohospodári musia prevziať svoje zvieratá z pasienkov (rozsad). V Karpatoch sa ďalej praktizuje salašnícky systém pasenia. Hneď na začiatku je potrebné poznamenať, že pastieri každý deň čelia obrovskej výzve, pretože **musia zabezpečiť, že pastierstvo bude mať v modernom svete svoj dôvod bytia.** Je to správa hôr s pocitom zodpovednosti za kultúrne dedičstvo, generačný prevod, uchovanie vedomostí a zručností. Je to tiež veľmi tvrdá fyzická práca pre trvalo udržateľný rozvoj horských oblastí, zachovanie prírodnej biodiverzity a krajiny hodnoty otvorených priestranstiev, je to práca zameraná na údržbu horských lúk a pasienkov. Udržiavanie tradičného chovu oviec goralmi je hlavným smerom pre zachovanie pasenia v horách. Preto je rozvoj podporovaný miestnymi programami taký dôležitý. Obnova Baranej hole a pasienkov

na Magurce Radziechowskej by nebola možná, keby nie „živá pamäť“ – spomienka na to, že hola je našou identitou.

Pastierstvo v Poľsku si vyžaduje určitý zápal aby sa zachovalo. Dá sa im v Poľsku vychovávať gazdov, k ochrane biodiverzie, načo budú kroje, piesne, keď pastierstvo zanikne.

Žiť len z pastierstva sa nedá. Preto sa orientujú na výrobu syrov, ale hlavne na spracovanie vlny na rozvoj turizmu. Príroda a bačovia majú vplyv na prostredie. Veľa hôľ vysychá, keď sa intenzívne nespásajú. Dnešní bačovia sa učia od starších a v súčasnosti spolupracujú s univerzitami na rôznych úspešných projektoch. Dôležitý je systém zvädzania vody žliabkami na potrebné miesta. Ovce nepijú vodu z prírodných zdrojov priamo, ale zo žliabkov. Pramene ohrádzajú košiarom, aby ich zvieratá neznečisťovali. Je treba aby dobrí pastieri poznali ako spolupracovať s prírodou, musia stále dávať pozor na zverené stádo. Prednášajúci bača Piotr a jeho manželka Maria s hrdosťou ukázali, na Baraniu horu, ktorá svedčí o dedičstve otcov.

V závere bola daná otázka : Čo si myslíte čím je zapríčinený taký pokles počtu malých prežuvavcov. Odpovede boli rôzne. Napr. ich chov stratil atraktivnosť, je náročný, vyžaduje si denne – dennú starostlivosť, nie sú vytvorené dostatočne vhodné podmienky pre ich chov. Chýbajú zánietení ľudia pre chov. Značné škody napáchané divou zverou a pod.

stručne IC EUROPE DIRECT

Vidiecky parlament na Slovensku od 1.1.2022 ako hostiteľská štruktúra zriadila **Informačné centrum EUROPE DIRECT Banskobystrický región.**

Sieť informačných centier EUROPE DIRECT je jedným z hlavných nástrojov Európskej únie na informovanie európskych občanov o záležitostiach, najmä o právach občanov a o prioritách EÚ a na podporu participatívneho občianstva na miestnej a regionálnej úrovni.

IC EUROPE DIRECT bude zabezpečovať pre občanov regiónu nasledovné služby:

- poskytovať odpovede na otázky o vašich právach občana EÚ, o fondoch a komplexných informáci-

ách týkajúcich sa napr. práce, štúdia, cestovania, nakupovania, podnikania a pobytu v EÚ

- zabezpečiť ľahký prístup k informáciám o všetkých oblastiach činnosti EÚ, nasmerovať občanov na web-portal Your Europe
- poskytovať informácie o pozvánkach na miestne informačné/kontaktné podujatia o EÚ
- zabezpečiť dokumenty a publikácie EÚ
- odporučiť rôzne zdroje informácií
- poskytnúť kontakty na príslušné organizácie

EÚ plánuje zriadiť mechanizmus pripravenosti a reakcie na potravinovú krízu

Európska únia poučená krízou spôsobenou koronavírusom a v súlade s novou stratégiou „Z farmy na stôl“ má v úmysle zintenzívniť koordináciu na európskej úrovni, aby zabezpečila, že občania Únie nebudú čeliť nedostatku potravín počas rôznych kríz. Zdroj: Európska komisia (EK).

Úzka koordinácia medzi členskými štátmi

Pohotovostný plán, ktorý bol prijatý v piatok, hovorí o potrebe celkovej odolnosti potravinového dodávateľského reťazca EÚ, identifikuje existujúce nedostatky a navrhuje opatrenia na zlepšenie pripravenosti na úrovni EÚ. Na tento účel Komisia zriadi Európsky mechanizmus pripravenosti a reakcie na potravinovú krízu (EFSCM), čiže skupinu odborníkov zameranú na potravinový dodávateľský reťazec, ktorú bude koordinovať eurokomisia s cieľom vymieňať si dôležité údaje, postupy a posilňovať koordináciu opatrení. Koronakríza podľa EK ukázala odolnosť sektorov poľnohospodárstva, rybného hospodárstva, akvakultúry a potravinárstva, čo zabránilo tomu, aby zdravotná kríza vyústila aj do krízy potravinovej. Na podporu týchto odvetví prijala EÚ výnimočné opatrenia. Napríklad spoločná poľnohospodárska politika a spoločná politika rybného hospodárstva poskytli nástroje na boj proti nerovnováhe na trhu alebo problémom s peňažným tokom výrobcov. Komisia s cieľom zaistiť pohyb tovaru a pracovníkov strategických odvetví na jednotnom trhu aj počas pandémie vytvorila takzvané zelené pruhy na hraničných priechodoch a prijala usmernenia, ktoré umožnili úzku koordináciu medzi členskými štátmi v záujme bezproblémového prekračovania hraníc.

Pohotovostný plán pre zásobovanie potravinami

V piatkovom oznámení sa uznáva, že v niektorých oblastiach sú potrebné ďalšie zlepšenia, aby aj naďalej bolo možné zabezpečovať dodávky potravín a zaistiť potravinovú bezpečnosť v čase kríz.

Preto je podľa EK nevyhnutné prijať pohotovostný plán EÚ pre zásobovanie potravinami a potravinovú bezpečnosť. Klimatické zmeny

a zhoršovanie životného prostredia budú mať svoj vplyv na výrobu potravín aj v EÚ, pričom stále existujú riziká ďalších kríz v oblasti verejného zdravia, kybernetické hrozby alebo geopolitické zmeny, ktoré môžu ohroziť fungovanie potravinového dodávateľského reťazca.

Pohotovostný plán, ktorý je kľúčom na zlepšenie pripravenosti EÚ, zahŕňa prístup založený na spolupráci medzi všetkými verejnými a súkromnými stranami, ktoré sú súčasťou potravinového dodávateľského reťazca. Zo súkromného sektora sem patria farmári, rybári, výrobcovia z odvetvia akvakultúry, spracovatelia potravín, obchodníci a maloobchodníci, ale aj prepravcovia a zamestnanci logistiky. Ústredným prvkom tohto plánu budú aj orgány EÚ, národné a regionálne orgány.

Samotný plán bude spustený v rámci EFSCM. Tento mechanizmus sa bude opierať o skupinu expertov, ktorá bude spájať zástupcov a aktérov z členských štátov a niektorých krajín mimo EÚ zo všetkých etáp potravinového reťazca, a o súbor pravidiel, ktorými sa bude riadiť jeho fungovanie. Skupina expertov sa bude stretávať pravidelne a v prípade krízy tak často, ako to bude potrebné.

EFSCM sa zameria na konkrétne činnosti a súbor opatrení, ktoré sa majú dokončiť v období 2022 – 2024: predvídanie, hodnotenie rizika a monitorovanie, čo znamená zlepšiť pripravenosť využívaním dostupných údajov (vrátane údajov o počasí, klíme, trhoch); ďalšia analýza slabých miest a kritickej infraštruktúry potravinového dodávateľského reťazca; koordinácia, spolupráca a komunikácia, čiže zdieľanie informácií, osvedčených postupov, národných pohotovostných plánov; vypracovanie odporúčaní na riešenie kríz a tiež koordinácia a spolupráca s medzinárodným spoločenstvom.

náš vidiek

4/2021

štvrtročník
ročník XVIII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

**PUTOVANIE PO VIA MAGNA
TRNAVSKÝM KRAJOM:**

HLOHOVEC

strany 14–19

**Prieskum
agroturistických
možností na
Slovensku**

strany 4–6

**Skúsenosti
s agroturistikou
v Rakúsku
a v Holandsku**

strana 7–13

Obsah

- 4 Poznatky z prieskumu agroturistických možností na Slovensku
- 7 Agroturistika a ekologické poľnohospodárstvo v Rakúsku
- 9 Možnosti agroturistiky na Slovensku a niekoľko skúseností z Holandska
- 14 Putovanie po Trnavskom kraji – Hlohovec
- 20 Všetci sme svetielka

Šťastný
nový rok

2022

naš
vidiek

Ročník: XVIII.

Číslo: 4/2021

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk,
maria.behanovska@gmail.com
www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2022

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
Ing. Karol Herian, CSc.
doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

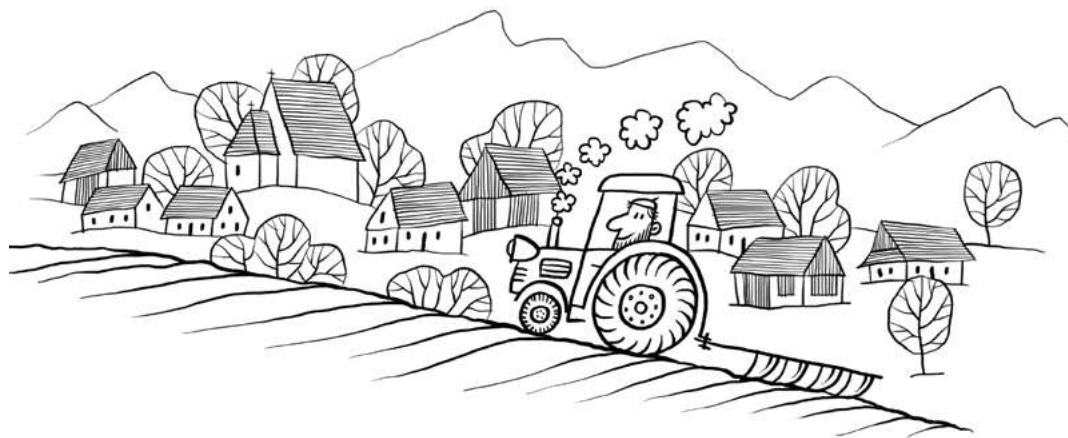
Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Kostol sv. Michala archanjela
v Hlohovci, zdroj – depositphotos.com

Foto na 2. strane obálky:
Vysoké Tatry, Lomnický štít v mraku –
depositphotos.com

Vážení členovia,
partneri a sympatizanti!

Spájajú nás obsahy dvoch slov: vidiek a turistika. V tomto úvode Vás chcem informovať, že v „Našom vidieku“ chceme odpublikovať príspevky o ktorých si myslím, že aj po 26 rokoch sú i pre súčasnosť plne využiteľné. Najskôr ich využili účastníci seminára s názvom „Agroturistika“, ktorý sa konal na VŠP v Nitre 11. 05. 1994 a zborník z neho 07. 11. 1994 bol schválený ako skriptum pre študentov AF VŠP. Publikácia bola vydaná v roku 1995. Jeho obsah sa dá plne využiť pri propagácii prírodného, historického a kultúrneho dedičstva pri putovaní po ceste Magna Via, čo je hlavným cieľom nášho združenia. Články uverejníme postupne. Tento zdroj literatúry od autora Jozef Húška a kolektív má názov „Agroturistika, príroda a poľnohospodárstvo“. Vydaný na VŠP v Nitre v roku 1995.

Doc. Ing. Jozef Húška, Csc.,
predseda Združenia Magna Via

Poznatky z prieskumu agroturistických možností na Slovensku

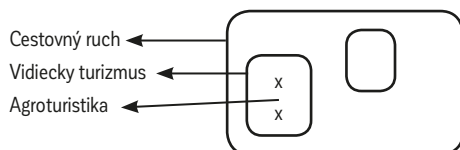
Katedra rastlinnej výroby, VŠP Nitra

My – účastníci dnešného seminára k agroturistike predstavujeme rôzne skupiny záujemcov:

- teoretikov a praktikov
 - študentov vysokoškolského štúdia i študentov Univerzity tretieho veku
 - odborníkov – expertov zo zahraničia (zo susedného Rakúska, z USA – IESC a Holandska – PHARE)
 - už prevádzkovateľov agroturistických zariadení a penziónov
 - zástupcov cestovných kancelárií
 - zástupcov škôl
 - zástupcov obecných úradov
 - zástupcov PD, ŠM i súkromných roľníkov, podnikateľov
 - hostí, ktorí skúšajú prvý dotyk s agroturistikou
- Tento záujem je potešujúci, ale rôzny stupeň teoretickej prípravy a praktickej skúsenosti z agroturistiky kladie na referujúcich zvýšené nároky, aby sme splnili očakávania každej skupiny záujemcov, o čo sa budeme usilovať.

Domnievame sa, že nás ujednotí definícia agroturistiky, ktorá najviac frekvencuje v odbornej literatúre: *Agroturistika je podnikateľská činnosť, ktorú poskytuje prevádzkovateľ (farmár, PD, ŠM, obec, región) turistom za účelom ich oddychu a odpočinku vo vidieckom prostredí. Je doplnkovým zdrojom príjmov.*

Schéma č.1: Ako chápeme agroturistiku v rámci cestovného ruchu?

Toto už asi všetci poznáme a preto sa chcem dnes sústrediť na druhú stranu mince agroturistiky, ktorá definícia neobsahuje. Ide nám o výchovu a propagáciu tejto formy oddychu a relaxácie. Ide nám o príspevok k rozvoju vidieka, o upevňovanie zdravia a spätosti mestského obyvateľstva s prírodou. Preto dopĺňujúcou definíciou agroturistiky je, že agroturistika je návrat mestského človeka na vidiek. Je to ústretovosť zdraviu. Ide o tú časť obyvateľstva, ktorá už nemá k vidieku priamu väzbu, či už vo forme rodinných vzťahov, či vlastníctva záhrady, rodinných domov, chalúp a chat. Ale i tá časť obyvateľstva, ktorá toto všetko má, rada vyhľadáva zmeny a čas dovolenky, či víkendového času trávi na iných miestach slovenského vidieka.

Tieto aspekty sme si uvedomovali i na našej škole a ponúkli sme študentom ako výberový, voľiteľný predmet „Agroturistika“. Výsledok ponuky je od samého začiatku prekvapujúci. Najprv 15, potom 22 a teraz v letnom semestri 1993/94 104 študentov si zapísalo tento predmet. Záujem i dochádzka na prednášky sú vynikajúce. Mladí ľudia chcú v tejto oblasti podnikáť a nakoľko videli v zahraničí, že to funguje, prejavujú živý záujem o tento predmet. Sondať som na zahraničných VŠ, či sa tento predmet – a v takej forme, ako my – vyučuje. Zo skromného prehľadu, ktorý má, môžem povedať, že takto sa zatiaľ nikdy neučí. Problematika cestovného ruchu a služieb na vidieku je vyučovaná, ale v rámci iných predmetov a v obmedzenom rozsahu.

Po troch mesiacoch vyučovania získaných poznatkov môžem konštatovať, e to bola voľba správna a je predpoklad, že študenti budú prejavovať i naďalej záujem o tento predmet.

OBSAH VYUČOVANIA:

I. Cestovný ruch – jeho význam a perspektívy rozvoja na Slovensku.

Hnutie „Obnova dediny“.

Kategorizácia rekreačných dedín.

Rajonizácia – rekreačné dediny v CR.

Štatút rekreačnej dediny.

Ekonomika CR vo vidieckom prostredí.

II. Definícia agroturistiky.

Podnikanie „Úspech podnikania v agroturistike“.

Predpoklady úspešného podnikania v agroturistike.

Silné a slabé stránky.

Systémový prístup agroturistiky.

III. Management majetku typu BED & BREAKFAST.

Medzinárodné normy pre B & B.

IV. Plánovanie AT.

Varianty „A“ a „B“.

Tržby.

Náklady.

Návratnosť.

Rentabilita.

Marketingový plán.

Podnikateľský zámer – osnova.

V. Rekreatológia.

Pohostinstvo.

Štylizované programy.

Spríevodcovstvo.

Psychotronika.

VI. Zoznam podnikateľských subjektov.

Budovanie databázy.

Združenie podnikateľov agroturistiky.

Zásady a pravidlá pre vidiecky turizmus.

Vyučovanie je rozdelené na tretiny (20 hodín teórie, 20 hodín kontaktná výučba a 20 hodín individuálna práca).

Namiesto skúšky študenti vypracovávajú podnikateľské zámery pre nimi vybrané objekty, či regióny. Tým sa propagácia agroturistiky i cez študentov bezprostredne dostáva na vidiek, pretože vedú priame rozhovory s funkcionármi dedín, či regiónov pri získavaní vstupných podkladov do prác.

Takto doteraz vyše 140 „propagátorov“ – študentov už nadviazalo dialógy.

Okrem toho ďalšie kontakty, ktoré má škola s vidiekom, prinášajú stále nové a nové podnety.

Názov referátu znie: *!Poznatky z prieskumu agroturistických možností na Slovensku!*, preto dovoľte mi zhrnúť ich nasledovne:

- 1) Š.p. Agris OZ Bratislava, bol poverený MP SR gesciou na prípravu informačného systému o agroturistike na Slovensku. Pri tvorbe softwaru som sa zúčastňoval i ja. Najdôležitejšia práca však bola urobená pri zbere informácií a tvorbe databázy. Pracovníci Agrisu, VÚEPP, Agroiňtítútu a VŠP vrátane študentov navštívili všetky okresy Slovenska. Získali informácie takmer o 200 objektoch vhodných na prevádzkovanie agroturistiky. Časť z nich, ktoré boli „bez závad“ sa dostali i do prvého slovenského katalógu.
- 2) Z prieskumu bola odovzdaná MP SR správa a softwar. Nazvali sme ho informačný systém ATTI (Agroturistika – tip-tour – informácie). Je len otázkou času, kedy a ako sa bude cestovnými kancelármi využívať na celom území Slovenska. Systém je možné inovovať, aktualizovať.
- 3) Prieskum ukázal, že je rôzna úroveň informácií o agroturistike v jednotlivých okresoch, dedinách a inštitúciách, vrátane CK. Sú príklady vzorové, kde ľudia sú na čele tohto úsilia, ako napr. v okrese DK – p. Jurky, alebo v okrese Poprad – PD Červený Kláštor a ďalší, ale sú i temné miesta na Slovensku, kde sa myšlienka neudomácnila.
- 4) Zistili sme, že ubytovacích možností na vidieku je veľa a nie sú využité tak ako i mnohé hotely, či penzióny, ktoré robia klasických cestovný ruch.
- 5) Celý management okolo agroturistiky nie je komplexný. Mnohí prevádzkovatelia sa sústreďujú len na ubytovanie, prípadne stravovanie, ale nemajú premyslenú ponuku doplnkových, špecifických služieb. Chýbajú návrhy na využitie času turistami, aby sa títo nenudili.
- 6) Je potrebné zlepšíť propagáciu a odbornosť prevádzkovateľov. Ťažko sa orientujú v legislatívnych otázkach a slabá je i cudzojazyčná komunikácia.
- 7) Pomaly sa rozvíja regionálny marketing, vzájomná pomoc, porozumenie a podpora. Treba

- docieliť stav, kedy turistika dostáva odporúčania, od toho u ktorého končia, kde treba ísť, stravovať sa, ubytovať sa, či absolvovať program.
- 8) Prieskum ukázal, že vo väčšine okresov a u zástupcov o tento druh podnikania nie je dostatok prostriedkov na rekonštrukciu a iné vstupné investície do agroturizmu. Hoci MH i MP poskytujú 70 %-né krytie úrokov na pôžičky v bankách, ale banky i na sebalepšie projekty nereagujú s pochopením.
- 9) Je pravdou, že podľa nich podnikateľské zámery, ktoré sa predkladajú nie sú uspokojivé. Je i pravdou to, že t.č. je útlm v cestovnom ruchu, tak u našich občanov, ako i zo zahraničia. Je však citiť optimizmus, že príde ten čas konjunktúry.
- Osobne som nadobudol presvedčenie, že sme v prípravnej fáze a v čase, kedy sa treba pripravovať na zvýšený záujem zahraničných turistov, ktorý bude narastať úmerne s politickou a hospodárskou stabilizáciou na Slovensku a v Európe. Prechováame sebavedomie, že Slovensko má 38 z 39 atraktívnych turistických daností. To jedno, čo nám chýba je len more.
- 10) Prieskum ukázal, že náš vidiek má bohaté a atraktívne možnosti, prírodné krásy a ľudí, ktorí si získali príťažlivosť, či už zručnosťou, alebo srdečnosťou. Je len treba chcieť toto všetko spoznávať a víkendový čas, či dovolenky lepšie plánovať a využívať. Agroturizmus má veľa podôb a foriem. Poskytuje možnosti pre náročných i menej náročných, domácich i zahraničných turistov.

Takto by sa dalo vymenovávať viac a viac získaných poznatkov.

Na záver však treba povedať, že na Slovensku bude mať agroturistika svoju vlastnú, špecifickú tvár. Je to dané tým, že my nemáme také farmy, aké sú v Rakúsku; my máme veľké poľnohospodárske podniky, ale máme veľa chatárskych osád, a v nich veľa chát a v nich veľa postelí. Ďalej, že máme veľa dedín, kde je mnoho domov neobývaných, pretože sme mnohé dediny označili za „zánikové obce“ a ľudia sa sťahovali do „rozvojových“, či „strediskových obcí“, alebo do mestských sídlisk. Toto všetko je iné, než v spomínanom Rakúsku, Nemecku, Francúzsku či Taliansku. Preto sa i z hľadiska ekonomického

javí správne, aby sme tomuto prispôbovali i agroturistickú aktivitu. To si alebo žiada viac tvorivosti a vynaliezavosti.

Pred niekoľkými rokmi sa už cestovné kancelárie snažili získať chatárov a chalupárov, aby poskytovali svoje objekty pre potreby cestovného ruchu. Viem to, lebo som i ja chatárom. Nebol z toho úspech. Možno, že nové ekonomické prostredie tento proces rozhodovania usmerní a že sa chaty a chalupy budú viac využívať pre ekonomický prospech vlastníkov a tým i pre štát.

Študenti nosia – ako podklad pre skúšku z agroturistiky – podnikateľské zámery. Z nich vyplýva, že sú seriózne úvahy o tom, aby chata, či chalupa ich rodičov slúžila pre agroturistiku. Iste to chce svoj čas pre realizáciu.

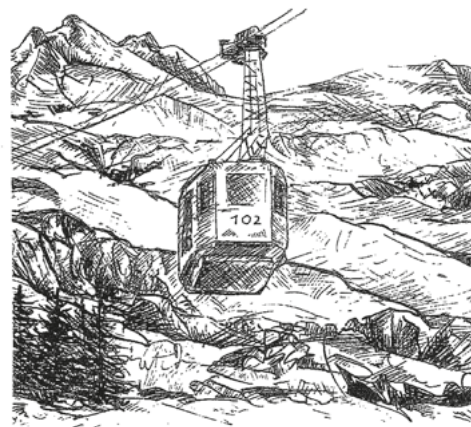
Dovoľte mi pár slov k zástupcom obecných úradov. Úspech v agroturistike závisí i na tom, ako inštitúcie budú ústretovo konať. K povšimnutiu uvádzam príklady pre vypracovanie „*Štatútu rekreačnej obce*“. (1)

1. Zdôvodnenie
2. Vymedzenie územia
3. Prestavba sídla – úprava objektov
4. Hygienické a protiepidemické opatrenia
5. Udržiavanie čistoty a poriadku
6. Určenie zodpovednosti za poriadok a čistotu
7. Zabezpečenie kludu
8. Doprava a parkovanie
9. Zásobovanie rekreačnej obce
10. Realizácia športovorekreačných aktivít
11. Ochrana osobného vlastníctva, zdravia a majetku
12. Poplatky

Na záver chcem ponúknuť pomocnú ruku pre tých záujemcov, ktoré by potrebovali pomôcť pri vypracovaní podnikateľského zameru, že prostredníctvom študentov to môžeme urobiť. Obráťte sa na KRV, alebo osobne na mňa, keďže gestorujem tomuto predmetu.

(1) Prameň: GÁL P. a kol.: Obnova dediny so zameraním na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu. Ateliér obchodu a cest. ruchu, Bratislava, 1991.

Agroturistika a ekologické poľnohospodárstvo v Rakúsku

Rakúsko je tradičná krajina cestovného ruchu.

Dôvody:

- rozmanitá a krásna príroda (hory, jazerá, vysočiny, nížiny)
- kultúrne bohatstvo (hrady, zámky, kláštory)
- svetoznáme mestá – Viedeň, Mozartovo mesto Salzburg, atď. (mestský turizmus, seminárny turizmus)
- malá, dobre dostupná a pohostinná krajina
- veľký počet malých dedín s rozvinutým dedinským koloritom
- množstvo vysokokvalifikovaných turistických podnikov a výborná rakúska kuchyňa
- dobrý management (reklama, zabezpečenie hostí)
- a nakoniec i mimoriadne atraktívna ponuka vidieka s tzv. „Dovolenkou na sedliackom dvore“

Z najnovšej nemeckej štúdie vypláva, že v súčasnosti sa dopyt veľmi výrazne orientuje takýmto smerom (príroda, život, vzťah k ľuďom, k zvieratám,

ekologické poľnohospodárstvo, zotavenie sa, zdravé a dobré jedlo, lásky k deťom...)

Sedliacke dvory vhodné na agroturistiku sa nachádzajú v tých najkrajších oblastiach rakúskych hôr. Tieto oblasti spĺňajú aj predpoklady pre mnohostrannosť ekologicko-biologického poľnohospodárstva. Žijú tu pohostinní a priateľskí ľudia – tí plnia v horských oblastiach tie najdôležitejšie želania. Nakoľko nič nevzniká samo od seba, je potrebné, aby boli splnené **nasledujúce predpoklady:**

- **hostiteľská rodina** (záujmy, vzdelanie resp. Znalosti, pracovná kapacita, mentalita atď.)
- **podnik** (investície čiastočne z vlastného kapitálu a vlastných výkonov, moderné zariadení a vybavenie, ponuka na prežitie voľného času)
- **rámcové podmienky** (prostredie a krajina, turistická infraštruktúra vrátane organizácie, situácia na trhu (dopyt), právne možnosti a obmedzenia, poradenstvo a informácie)

Varianty:

- **vysoká pracovná kapacita:** umožňuje vysokú tvorbu hodnôt v závislosti od vloženého kapitálu
- **cestovný ruch** s možnosťou poskytovania mnohých služieb (izby s obsluhou, pracovno-intenzívna ponuka na strávenie voľného času, napr. jazda na koni)
- **nízka pracovná kapacita:**
 - cestovný ruch s menšou ponukou služieb (prázdninové byty, pracovno-externívna ponuka na voľný čas, napr. plávanie). Predpoklad: vysoké vlastné prostriedky na investície!

Pripomienky k fáze výstavby:

- **Trpezlivosť!** Celková koncepcia by mala byť k dispozícii, ale napriek tomu by sa pri realizácii malo postupovať v malých krokoch! Tým dochádza k menšiemu zadĺženiu, je možný vyšší vlastný výkon, hostiteľ môže získavať skúsenosti a v zmysle znalostí „rásť“, stupeň známosti podniku prostredníctvom „ústnej propagandy“ pomaly narastá.

- Turizmus nenariaďovať a „neordinovať“ ľuďom „zhora“, ale citlivo podporovať nechať pomaly sa rozvíjať!
- Kooperácia je užitočná! Turistické zväzy, „Gästeringe“, ponukové skupiny, pomoc pri štarte prostredníctvom zmluvy s organizátormi dovolenkových pobytov
- Tvorba cien: cenu neurčujú náklady, ale trh! Nebyť príliš lacný, ale byť cenovo výhodný! Je potrebné objaviť „hranicu bolesti“ hostí a nikdy ju neprekročiť. Flexibilita je takisto jednou z podmienok úspešnosti (sezónna tvorba cien).
- Reklama a predajná politika: zodpovedajúce prostriedky a opatrenia sú potrebné hlavne na začiatku podnikania. Najlacnejšie a najúčinnnejšie: spokojní hostia (ústna propaganda). Preto je potrebné byť veľkorysý (predovšetkým v súvislosti s časom, ktorý venujete hosťom) a pristupovať k hosťom individuálne. Predpoklad: schopnosť dorozumieť sa (znalosť cudzích rečí).
- Optimálna veľkosť podniku je od zariadenia k zariadeniu, resp. od rodiny k rodine rozdielna! V závislosti od pracovnej kapacity, možnosti financovania a podnikateľských schopností.
- Profilácia prostredníctvom špeciálnych ponúk, ktoré sa líšia od ponúk konkurencie a oslavujú istú cieľovú skupinu zákazníkov.

Rozmanitá vidiecka krajina Rakúska, hore Štajersko
a dolu obec Gosau v Hornom Rakúsku

- Nikdy sa nevzdávajte v mene hostí svojej osobnej identity a kultúry! Spokojní hostia nie sú samoučelom, ale prostriedkom (predpokladom k dosiahnutiu cieľa – vlastnej spokojnosti a kvality života!
Som toho názoru, že náš sused – Slovensko má veľmi veľa predpokladov na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. Občania Rakúska hľadajúci príjemnú dovolenku by sa pre Slovensko mohli stať dôležitou cieľovou skupinou. Som v tomto smere optimistický, nakoľko som mal možnosť spoznať už niekoľko veľmi dobrých turistických managerov zo Slovenska. Ďakujem za pozornosť a prajem vám veľa úspechov.

Možnosti agroturistiky na Slovensku a niekoľko skúseností z Holandska

V tomto referáte sa budeme venovať agroturistike vo všeobecnosti, zároveň skúmať možnosti rozvoja agroturistiky na Slovensku a uvedieme tiež niekoľko skúseností z oblasti agroturistiky v Holandsku.

I. VIDIECKY TURIZMUS

Pojem rozvoj vidieka je v Európe chápaný ako rozvoj agroturistiky, ktorá sa často uvádza ako príklad !soft! turizmu. Preto by sa názory na „ekoturizmus“ vo vidieckych oblastiach mali ďalej prehĺbovať a byť následne uvádzané do praxe.

V názoroch na šance rozvoja rôznych vidieckych oblastí Európy vládne zhoda v zmysle šance atraktívneho produktu, ktorý by mohol vhodne dopĺňať existujúcu ponuku na trhu cestovného ruchu. Napokon aj dopyt po dovolenke na vidieku má v Európanov narastajúcu tendenciu. V 1.tabuľke uvádzame zoznam kľúčových slov, ktoré ilustrujú možný kontrast medzi „hard“ a „soft“ turizmom. Tendencia od „hard“ k „soft“ formám cestovného ruchu je jednoznačná. Interakciu medzi cestovným ruchom a životným prostredím možno podľa Prof. Jensen-Verbekeho rozdeliť do troch rôznych oblastí: mentifacts (ľudia), artifacts (miesto) a sociofacts (organizácia).

Turisti budúcnosti budú chcieť tráviť svoj voľný čas aktívne, zdravo a v súlade so životným prostredím. Vidiecky turizmus môže splniť tieto požiadavky. Kvalitu vidieckeho agroturizmu možno zahrnúť do týchto kľúčových slov: ticho, zeleň, prostredie, oddych, návrat k tradíciám, ale aj kontakt s miestnym obyvateľstvom.

Vidiecky turizmus ako jedna z priorit ES

Berúc do úvahy momentálne problémy s klesajúcimi ziskami v sektore poľnohospodárstva – existujú dobré dôvody, aby sme sa poobzerali po

alternatívnych zdrojoch príjmov – agroturistika by mohla byť jedným z takýchto zdrojov. Rozvoj vidieckeho turizmu sa stal jedným z hlavných cieľov najnovšieho politického programu Európskej Komisie (Department of Tourism – DG XXIII). Nakoľko turizmus „trpí“ nadmernou koncentráciou v hlavných sezónach, bol zostavený plán činnosti. Jednou z hlavných tém je vzťah medzi turizmom a životným prostredím – ekoturizmus – a rozvoj vidieckeho turizmu.

II. AGROTURISTIKA V HOLANDSKU

V tejto kapitole uvedieme niekoľko konkrétnych príkladov z agroturistiky v Holandsku. Mnoho Holanďanov uprednostňuje kemping ako formu ubytovania počas dovolenky. Približne štvrtina turistov sa vydáva na dovolenku so stanom alebo karavanom. Nie je preto prekvapujúce, že agroturistika v Holandsku sa špeciálne zameriava na kemping na sedliackom dvoje (farme). Holandský zákon o kempovaní povoľuje farmárom istý počet miest na kemping na farme, ale len pokiaľ sú splnené 2 podmienky: farma musí byť v prevádzke a musia byť k dispozícii aj príslušné sanitárne zariadenia. Zmena zákona o kampingu z 15.apríla 1993 umožnila zvýšiť počet miest na kempovanie na farme z 5 na 10 počas roka a z 10 na 15 počas 6 týždňov hlavnej sezóny.

Ďalej uvádzame dva príklady agroturistických organizácií – SVR a VeKaBo:

II.a/ SVR – Stichting Vrije Recreatie Zopár faktov o organizácii

SVR je nepríspevková organizácia, ktorá koordinuje kempovanie na farmách v Holandsku. Ide o organizáciu, ktorá reprezentuje záujmy farmárov, ale aj záujmy kempujúcich hostí. Farmári organizovaní v SVR nemusia platiť príspevky, ich adresy

sú poskytované (len členom!) nepretržite pracujúcou SVR kanceláriou. Člen – môže ním byť ktokoľvek – platí ročný príspevok. Dostáva dvakrát do roka zoznam miest, na ktorých sa nachádzajú SVR kempingové miesta, môže si vyžiadať špecifické informácie o minikampingoch počas celého roka, SVR potom zasiela informácie pozostávajúce zo zoznamu adries minikampingov. Dokonca – pokiaľ zatelefonujete na SVR centrálu (do 1400 hod.) – budete mať požadované informácie na druhý deň na stole. Nakoľko SVR neustále aktualizuje svoj register farmárov, nevydáva brožúru s ich adresami.

Jednotné ceny

Jednou z hlavných charakteristík farmárov združených v SVR sú ceny. SVR-farmári môžu požadovať len pevné ceny, ktoré sú tvorené v spolupráci všetkých združených farmárov. Ich cieľom je umožniť každému dovolenkárovi stráviť „zaplatiteľnú“ dovolenku vo vidieckom prostredí.

Zopár čísel...

Organizácia SVR vykázala v roku 1993 1,25 prenocovaní a v tejto organizácii je združených viac než 12 000 farmárov. Rok 1993 v porovnaní s rokom 1992 preukázal nárast prenocovaní o 35%. Nárast záujmu o agroturizmus na trhu cestovného ruchu poukazuje na to, že tento rok možno očakávať na farmách dokonca ešte väčší počet turistov, než tomu bolo vlni. Na veľtrhu cestovného ruchu, ktorý organizovala SVR, prejavilo záujem o agroturistiku viac než 18 000 záujemcov z radov turistov.

Aktivita SVR v zahraničí

Činnosť SVR sa stáva stále viac a viac medzinárodnou. Momentálne má SVR približne 60 adries minikempingov vo Francúzsku. V minulom roku získala SVR cenu francúzskeho Ministerstva poľnohospodárstva a cestovného ruchu za svoje aktivity vo Francúzsku. SVR sa aktivizuje aj v iných krajinách, najmä v Nemecku a Belgicku.

II.b/ VeKaBo – vidiecky turizmus

VeKaBo vzniklo oddelením od SVR. Niektorí farmári organizovaní v SVR chceli určovať na svojich farmách svoje vlastné ceny. Nakoľko politika SVR nepovoľuje voľnú tvorbu cien, založila táto skupina farmárov svoju vlastnú organizáciu – VeKaBo.

VeKaBo možno charakterizovať ako organizáciu

vidieckeho turizmu. Popri typickej dovolenke na sedliackom dvore, ponúka aj ubytovanie na vidieku.

Na rozdiel od SVR, vydáva VeKaBo každoročne brožúru „Rekreácia na vidieku“ s adresami minikampingov, možností spoločného ubytovania, chat, penziónov, bed & breakfast a ostatných druhov ubytovania na vidieku.

III. PREDPOKLADY SLOVENSKA PRE AGROTURISTIKU

Predpoklady Slovenska pre agroturistiku sú čiastočne podobné skúsenostiam a aktivitám v tejto oblasti v Holandsku.

V prvom rade organizácia ECEAT. Táto organizácia reprezentuje dobrý príklad kooperácie medzi Západom a strednou a východnou Európou. Podmienky a možnosti úspešného rozvoja agroturistiky uvedieme na záver.

III.a/ ECEAT

ECEAT (European Centre for Ecological Agriculture and Tourism) je organizácia, ktorá bola založená v Holandsku a ktorá sa špecializuje na rozvoj a propagáciu agroturistiky v Centrálnnej a Východnej Európe. ECEAT je finančne podporovaná Európskou Úniou a Holandského ministerstva.

Vznik

Už od roku 1991 niektoré NGO (Non Governmental Organisation – nevládne organizácie) a niekoľko miestnych organizácií v Holandska a Východnej Európy spolupracovala v oblasti poľnohospodárstva a životného prostredia. Ich cieľom bol rozvoj „malého“ turizmu ako zdroja ďalšieho príjmu pre farmárov a v záujme zachovania a rozvoja vidieckej krajiny. Holandsko zohrávalo v tomto procese úlohu poradcu a iniciátora. Z dôvodu stability a dobre organizovaných NGO v týchto krajinách sa začala spolupráca najprv s Československom Poľskom a Maďarskom. Organizácia sa pridáva zásad „sustainable“ turizmu definovaného 10-mi princípmi WWF (World Wide Fund for Nature).

V záujme realizácie tejto iniciatívy bola v roku 1992 založená ECEAT. Cieľom ECEAT je stimulovanie a integrovanie životnému prostrediu neškodného turizmu a poľnohospodárstva v „malom!.

Deje sa tak prostredníctvom turistických projektov na farmách a rozvojom siete kontaktov medzi farmármi, medzi organizáciami zaoberajúcimi sa poľnohospodárstvom a ochranou životného prostredia, odborníkmi a cestovnými kanceláriami. Okrem toho zabezpečuje ECEAT publicitu a informácie v oblasti ekológie, turizmu a ekologického poľnohospodárstva.

Partneri ECEAT-u pochádzajú z krajín strednej a východnej Európy a z Holandska. Veľmi dôležitá je spolupráca medzi organizáciami zaoberajúcimi sa ochranou životného prostredia, poľnohospodárskymi podnikmi a cestovnými kanceláriami. V každej z krajín úzko spolupracuje skupina ľudí tvorená zo zástupcov každej z uvedených organizácií. Celková koordinácia je robená z Holandska. V každej z krajín bol vytvorený zoznam farmárov, ktorí by radi spolupracovali na tomto projekte. Títo farmári by mali byť vlastními farmy na vidieku a mali by sa zameriavať na ekologické poľnohospodárstvo. Aby sa farmári oboznámili s turistikou na sedliackom dvore, ochranou prírody regiónu a farmy – sú organizované workshopy. Tieto workshopy sú organizované aj s cieľom podporiť odvahu farmárov.

Pilotný projekt

Minulé leto navštívili prví turisti farmy v Poľsku, Maďarsku a v Českej republike. Bola publikovaná brožúra obsahujúca popis jednotlivých fariem a ich okolia v týchto troch krajinách. V prípade, že by mali farmári alebo turisti v týchto krajinách problémy, je tu možnosť kontaktovať sa na anglicky alebo nemecky hovoriaceho pracovníka. Prieskum preukázal spokojnosť ako na strane farmárov, tak aj na strane turistov.

ECEAT rozširuje svoju pôsobnosť aj na Slovensko, kde začal svoju činnosť miestny koordinátor. Záujem bol zaznamenaný aj zo strany baltických štátov.

III.b/ Príležitosti pre Slovensko Spolupráca

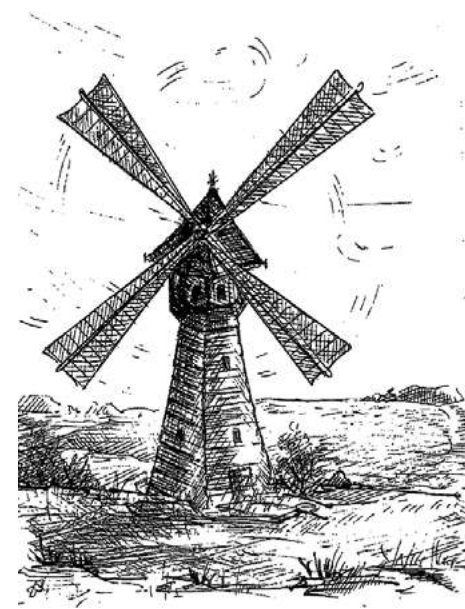
Pre rozvoj agroturistiky na Slovensku je najdôležitejšia dobre fungujúca organizácia. Bez dobre fungujúcej organizačnej štruktúry, nemožno rozvíjať agroturistiku trhovo výkonne a efektívne. Preto predpokladom úspešného rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu na Slovensku je dobrá a intenzívna spolupráca medzi organizáciami pôsobiace na poli vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Prepojenie na programy rozvoja agroturistiky v zahraničí

Je potrebné preskúmať možnosť napojenia na aktivity organizácií, ale len za podmienky nárastu kvality. Príklady uvedené v kapitole II. obsahujú aj možnosti pre Slovensko. Pre Slovensko výhodný by mohol byť prenos KNOW-HOW; výmena skúseností v záujme získavania nových poznatkov. Ostatné formy spolupráce možno uplatňovať na poli marketingu. Pre Slovensko to môže byť napríklad marketing agroturistických ubytovacích možností v Holandsku prostredníctvom holandského partnera.

Tvorba siete možností ubytovania v rámci agroturistiky

Pri rozvoji agroturistiky na Slovensku by sa malo prihliadať aj na možnosť prepojenia ubytovacích možností v rámci agroturistiky v záujme tvorby trás. Veľmi populárne sú cyklistické alebo pešie trasy. Veľmi populárne sú cyklistické alebo pešie trasy. Veľmi dobrým príkladom je systém Gites d'Etape vo Francúzsku. Ako dobrá iniciatíva je potrebné v tejto súvislosti spomenúť tzv. vínnu trasu v Maľokarpatskom regióne.

Tabuľka 1: Znaký (Podľa M. Jansen-Verbeke)

„HARD“ TURISTIKA	„SOFT“ TURISTIKA
SOCIOFACTS (organizácia: princípy, politické línie a organizač. formy)	
krátky termín	dlhý termín
rýchly progres	pomalý progres
intenzívna činnosť	dobré premyslená činnosť
veľké skoky	krok za krokom
ofenzívnosť	defenzívnosť
kvantitatívnosť	kvalitatívnosť
nekontrolovateľnosť	kontrola
žiadne regulácie	regulovateľnosť
„neodporovanie“ zmenám	(silná) odolnosť voči zmenám
maximálny zisk	optimálny zisk
ceny	hodnoty
turistika je veľký obchod	alternatívne formy turizmu
ekonomické ciele	sociálno-kultúrne&ekonomické ciele
ekonomické výhody	rovnováha kladných a záporných stránok
sociálne náklady spoločnosti	iné riešenia
špeciálne záujmové skupiny	všeobecné záujmy komunity
vonkajšia kontrola (dohľad zvonka)	samokontrola
závislosť od reálneho stavu (majetku)	zapojenie miestnych podnikateľov
importovaná práca	miestna práca
kapacity využívané počas sezónnych vrcholov	práca rozptýlená počas celej sezóny
kvantitatívny personálny management	kvalitatívny osobný management
štandardná prázdninová ponuka	individuálne prázdninové programy
agresívne techniky predaja	priateľský kontakt so zákazníkom
agresívna komunikácia	skromná publicita

ARTIFACTS (miesto, prostredie): Fyzické náklady

priestorová expanzia bez plánovania	miestna organizácia bez plánovania
zameranie na projekty	zameranie na koncepty
sektorovo členené projekty	integrované plány pre oblasti
rozptýlená konštrukcia	vybrané lokality
turistika celkovo	ohraničenie turistickú zónu
zaberanie priestoru	miestne rozpočtovanie
nové budovy	renovácia starých budov
vychádzanie v ústrety dopytu	výber vzhľadom na dopyt trhu
uprednostňovanie súkromnej dopravy	uprednostňovanie verejnej dopravy
medzinárodná architektúra	miestna architektúra
nárast	rozvoj

MENTIFACTS (ľudia): Postoje a správanie sa turistov

masová turistika	individuálna turistika
čas sú peniaze	oddych
stály program	improvizácia na mieste
rýchla doprava	adaptovaná doprava /podľa možnosti pomalá
nariadené správanie	voľný výber
kozmpolitné správanie	dynamika & aktivity
malé znalosti o cieľi cesty	predbežné štúdium zvolenej oblasti
neznalosť miestneho jazyka	snaha o komunikáciu a asimiláciu
„naháňačka“ za suvenírmi	využívanie miestnych zdrojov
medzinárodné reštaurácie	miestne stravovacie možnosti
odpor k presunu	tendencia k presunom
štandardné ubytovanie	miestne zariadenia

Zhodnotenie skúsenosti =

Byť tam a robiť to!	Osobné obohatenie, nové vedomosti, udržiavanie kontaktov, opätovná návšteva!
---------------------	--

Putovanie po Trnavskom kraji – Hlohovec

Predstavujeme významné body Via Magna, 5. časť

Po predchádzajúcom úspešnom cestovaní na trase Magna Via sme sa z Viedne dostali cez Haiburg do Bratislavy a ďalej sme pokračovali poštovým dostavníkom po Slovensku a skončili sme predbežne v Trnave. Zostaťme však ešte chvíľu v Trnavskom kraji a priblížme sa smerom k Nitre cestou cez **Hlohovec** a **Leopoldov**, dve mestá ležiace na protiahlych brehoch Váhu, kde je niekoľko zaujímavostí, ktoré majú čo povedať o histórii tureckých vojen s Habsburgovcami, čo bolo príčinou vytvorenia cesty Via Magna a akú úlohu zohrávali v histórii tieto dve zaujímavé mestá. Tak pokračujeme návštevou mesta Hlohovec.

NIEKOĽKO NAJVÝZNAMNEJŠÍCH UDALOSTÍ POČAS DEVIATICH STOROČÍ V DEJINÁCH HLOHOVCA

1. Hrad Hlohovec – (Golguz) v r. 1100 – 1200 a slávna Zoborská listina

Pre mesto Hlohovec má nesmierny význam jeden z dvoch 900 – ročných pergaménových listov označovaný aj ako druhá zoborská listina, kde sa píše o hrade a jeho majetkovej držbe a pomenovaní sídla sa uvádza v tvare **Golguz**. Po vzniku Uhorského kráľovstva územie medzi riekami Váh a Morava tvorilo vnútornú obrannú líniu a hrad Hlohovec sa do obrany začlenil, ako jeden z hlavných strategických bodov. V roku 1113 dal opäť benediktínskeho kláštora sv. Hypolita na Zobore, Godfríd, spísať svoje majetky a odlišiť ich od kráľovských. V listine je uvedených vyše 150 dedín a rôznych orientačných bodov v ich chotároch, je preto cenným miestopisom celého západného Slovenska na začiatku 12. storočia..

1200 – 1300 – Osada povstala z popola

Na území Hlohovca sa nachádzali začiatkom 13. stor. tri rozptýlené sídliskové jadrá – prvé na hrade a hradnom návrší, druhé pozdĺž vážskej terasy a tretie na území Nového Hlohovca so zjednocujúcim názvom Hlohovec– (Golgouch) . Ťažkým

Erb Hlohovca

obdobím prešli obyvatelia Hlohovca v r. 1241 a 1242, keď v marci 1241 vpadlo tatársko-mongolské vojsko do Uhorska. Neskôr na juhozápadné Slovensko v r. 1271 a 1273 vpadli vojská Přemysla Otakara II. a vypálili celý rad dedín, miest a hradov, medzi

inými aj Nitru. V roku 1275 sa skončila éra kráľovského hradu Hlohovec. Kráľ Ladislav IV. daroval Hlohovec s brodom a prístavom vplyvnému feudálovi Abovi Veľkému Na sklonku 13. stor. v r. 1294 získal časť Hlohovca od kráľa Ondreja III. veľmož Abrahám Ruffus, ktorý mal sídlo za Váhom v katastri obce Bin na území dnešného Leopoldova v nížinnom hrade s názvom (Rufum castrum – neskôr Vörösvár). Spoločne s Abom sa v r. 1297 dohodli na majetkovej úprave, po

ktorej z popola starej osady Hlohovec povstali dve nové sídliská – podhradská obec **Starý Hlohovec** a mesto **Nový Hlohovec**.

1300 – 1400 – zrodilo sa mesto Freistadt

Na prelome 13. a 14. stor. sa v Uhorsku prehlbovalo napätie medzi posledným arpádovským panovníkom Ondrejom III. a uhorskými oligarchami, medzi ktorých patrili aj páni hlohovského panstva Aba Veľký a Abrahám Ruffus. Oba magnáti boli súčasťou vysokej politickej hry odohrávajúcej sa medzi Matúšom Čákom Trenčianskym, jeho spojencami a kráľom. Po smrti Ondreja III. v roku 1301 sa začal neľútostný boj

o uhorskú korunu. Náhle však v r. 1321 smrťou Matúša Čáka pominul vplyv tohto významného veľmoža, ujal sa územia energický **Karol Róbert** a krajinu spravoval až do smrti v roku 1342. Po prevzatí vlády okamžite Abrahámove a Above majetky skonfiškoval. Hlohovské panstvo tak v r. 1321 – 1349 patrilo kráľovi. Darovacou listinou 19. novembra 1349 uhorský kráľ Ľudovít I. z Anjou obdaroval magistra Mikuláša Konta a jeho dvoch bratov panstvom hradu Hlohovec. Mikuláš zrušil funkciu starého brodu a v r. 1353 prestaval mosta a s manželkou Klárou dal vybudovať špitál a pri ňom kostol sv. Ducha. Po jeho smrti v r. 1367 pokračovala v spravovaní panstva jeho manželka Klára s vnukom Ladislavom . Na sklonku života Klára Kontová v testamente z roku 1400 bohato obdarovala hlohovský špitál, ktorý založili spoločne s manželom pred polstoročím. Práve v tejto listine po prvýkrát uviedla aj názov mesta Nový Hlohovec v nemčine ako **Freistadt**. Názov prešiel viacerými skomoleninami a ustálil na ľudovej podobe Frašták, ktorý už dôverne pozná azda každý Hlohovečan.

1400 – 1500 – Hlohovec v časoch Ujlakovcov a husitov

Významnou osobnosťou dejín Hlohovca bol Mikuláš Ujlaky (Ilocký) – (označovaný aj ako Fraštacký) – jeden z najvýznamnejších predstaviteľov rodu Ujlakovcov. Narodil sa v Hlohovci roku 1410. Svoje viaceré životné aktivity a ciele podriadil práve mestu, ale v r. 1431 sa po prvýkrát objavili v Hlohovci husiti a vojská Prokopa Holého (**tábortiti**). Obsadili hlohovský most a utáborili sa v blízkosti mesta. Pánov Hlohovca – Ilockých prinútili

Zámok Hlohovec, foto Erik Bojničan, Dnes24.sk

presunúť sa do ich rodového sídla v chorvátskom Iloku. V 40. rokoch 15. storočia sa na našom území konsolidovali bratrci. Nakrátko obsadili Hlohovský hrad pod vedením Pankráca zo Sv. Mikuláša, ale už v roku 1446 na mesto i hrad zaútočil Ján Jiskra z Brandýsa. Pankráca z Hlohovca vyhnan a hrad vrátil zemepánovi Ujlakymu. Následne sa pomery v Hlohovci zlepšili, Mikuláš Ujlaky začal okamžite so stavebnou činnosťou. Po smrti Mikuláša v roku 1477 prevzal panstvo jeho syn Vavrinc. Významným medzníkom bol rok 1496, kedy obyvatelia Starého Hlohovca získali od Vavrince rovnaké výsady ako obyvatelia mestiečka Nový Hlohovec. Obe sídla si však zachovávali samosprávny štatút s vlastným richtárom a mestskou radou. Administratívne však sídlo už vystupovalo pod zjednocujúcim názvom ako „**oppidum**“ Hlohovec.

1500 – 1600 – Renesančný Hlohovec – centrum kultúry a vzdelanosti

Počas celého 16. stor. sa postupne naplňal ideál renesančného človeka – spolu s myšlienkami volajúcimi po obrode katolíckej cirkvi. Na začiatku 16. stor. patrilo hlohovské panstvo poslednému mužskému potomkovi Ujlakovcov – Vavrincovi až do jeho smrti v roku 1524. Rok po Vavrincovej smrti kúpil hlohovské panstvo od kráľovskej komory Alexej I. Thurzo. Uhorsko utrpelo potupnú porážku v bitke pri Moháči v roku 1526. Skutočný nápor Turkov prišiel v r. 1530, kedy turkotatarské hordy prekročili Dunaj a od Nitry prenikli cez Hlohovec na juhozápadné Slovensko. Pustošenie Turkov prinútilo obyvateľov Hlohovca poprepájať pivnice domov

Pohľad z vtáčej perspektívy na centrum mesta

Francúzsky park pri zámku Hlohovec, foto Erik Bojničan, Dnes24.sk

únikovými chodbami. Celé námestie dôkladne opevnili vežami a hradbou, čím vzniklo vo vnútri mesta akési dočasné refúgium. Prvá etapa tureckej expanzie sa skončila v roku 1566. V hlohovskom kláštore bola zriadená jedna z prvých tlačiarň, z ktorej vyšli najstaršie zachované tlačene knihy z územia Slovenska – prvú knihu vytlačili v r. 1581 – 1584. V r. 1599 sa turecký sultán opäť cítil dosť silný na okupáciu Uhorska, vťahal do vnútrozemia krajiny s 15 tisícovou armádou a prešiel cez juhozápadné Slovensko, Hlohovec nevynímajúc. Turkami vypálené dediny napokon predznamenalí dobu 17. storočia, ktoré sa z veľkej časti nieslo v znamení krajiny polmesiaca.

1600 – 1700 – V tieni tureckého polmesiaca

Na prahu 17. storočia sa Hlohovec čoraz viac ocital v trvalom ohrození tureckých nájazdov. Starý a Nový Hlohovec boli spoločne vypálené, mnoho obyvateľov pred blížiacou sa tureckou hrozbou ušlo. Aj napriek tomu zemepáni Hlohovca nepoľavili v úsilí o všestranný rozvoj vzdelanosti. Napomohlo tomu najmä **trojjazyčné gymnázium**, kde sa vyučovalo maďarsky, nemecky a čo je možno prekvapujúce, aj slovensky. Sága významného rodu Thurzovcov končila – hlohovská vetva vymrela v r. 1636. Oficiálne o tri roky nato (1639) kúpil od kráľovskej komory celé panstvo Adam Forgáč. Svoj vplyv tu však zrejme začal uplatňovať už v roku 1637, kedy sa matka Adama Forgáča – Katarína Pálffy pustila

do opravy a prestavby františkánskeho kostola a kláštora. Stavbu s menšími prestávkami po smrti Kataríny Pálffy dokončil v roku 1648 jej syn Adam. **Majiteľ panstva Adam Forgáč si však svoje majetky dlho neužil. Ako veliteľ novozámockej pevnosti nedokázal v roku 1663 ubrániť rozhodujúci nápor Osmanov a po páde Nových Zámkov Turci zakrátko obsadili aj Hlohovec. Zmocnili sa ho po viacerých útokoch vojsk Valachov, Oláhov a Sýrčanov dňa 13. októbra 1663 a vo svojej správe ho mali až do roku 1683.** Každodenný život Hlohovčanov sa však po obsadení územia Turkami nijak obzvlášť nezmenil, ale boli povinní odvádzať dane novozámockému ejáletu. Zároveň si tu našli útočisko viacerí evanjelici, ktorí boli prenasledovaní na území spravovanom Habsburgovcami. Opačná situácia bola za riekou Váh počas výstavby leopoldovskej pevnosti. Od roku 1665 na stavbe totiž pracovalo v neľudských podmienkach veľké množstvo väznených protestantov (a najmä kňazov) pod dohľadom Jezuítov. Pomery v Hlohovci sa zmenili až v roku 1683, kedy po prehratej bitke pri Viedni Turci opustili mesto.

1700 – 1800 – Útrapy mestečka a ako erdődývsky zlatý jeleň menil jeho tvár v čase osvietenstva

Azda v žiadnom storočí nebolo v Hlohovci počut tak často zvoníť zvony, ako práve v tomto oseemnástom.

V duchu známeho príslovia – **Živých volám, mŕtvych oplakávam, blesky lámam („mortuo plango, fulgura frango“)** sa ozývali denne aby jeho obyvateľom zvestovali ďalšiu smutnú novinu. Storočie bolo poznačené vrcholiacimi stavovskými povstaniami, chorobami, epidémiami a živelnými pohromami. Na sklonku roku 1704, medzi Vianocami a Novým rokom, plienili Hlohovec po prehratej bitke pri Trnave vojská Juraja Rákocyiho a v tom istom roku aj cisárska armáda generála Heistera. Už o rok neskôr vypukol v Hlohovci týfus, ktorý trval s prestávkami až do roku 1711 a podľahlo mu dovedna 3300 obyvateľov, čo znamenalo, že vymrela viac ako polovica vtedajších Hlohovčanov. V niektorých dňoch pochovali denne až 80 ľudí. V roku 1739 prehrmela Hlohovcom obrovská cholera epidémia. Po jej skončení dali Hlohovčania vybudovať na námestí známy trojičný stĺp a za mestom vybudovali Kalváriu a križovú cestu. Pre Hlohovec bol z hľadiska rozvoja povzbudivým rok 1720, kedy panstvo hrady získal posledný z významných šľachtických rodov, **Erdődýovci**. Juraj Leopold Erdődý založil za mestom v r. 1722 pivovar a v rámci rozvoja obchodu dňa 8. januára 1725 potvrdil obyvateľom Starého a Nového Hlohovca staré trhové výsady. Jeho syn Ján Nepomuk prizval do Hlohovca veľké množstvo židovských kupcov a remeselníkov. V roku 1755 mal Hlohovec 5 000 obyvateľov a medzi rokmi 1720 – 1793 sa tu postavilo takmer sto nových domov. Rozsiahlymi zmenami prešiel areál hrady. Rodina Erdődýho ho postupne prebudovala na pohodlné panské sídlo zodpovedajúce vkusu a štýlu viedenského cisárskeho dvora.

Empírové divadlo

Najvýznamnejším členom rodu bol gróf Jozef Erdődý, dvorný kancelár cisára Františka II. Dal v r. 1790 – 1800 úplne prebudovať hrad a celý hrady areál obklopil veľkolepým 16 hektárovým parkom s terasami, platanovým hájom a zámockým jazierkom. Na východnom okraji areálu dal postaviť jazdiareň (1800) a empírové divadlo (1802), prebudoval aj rodovú hrobku Erdődýovcov na miestnom cintoríne a dal stavať tunajší špitál.

1800 – 1900 – Slováci v boji za slobodu a vznik hlohoveckého okresu

Začiatok 19. storočia v Hlohovci mal veľkolepý úvod v podobe návštevy cisára Františka II. Do Hlohovca pristavoval v r. 1802, ubytoval sa v Erdődýho zrekonštruovanom kaštieli a zúčastnil sa na otvorení novopostaveného empírového divadla s majstrovským vystúpením Ludwiga van Beethovena. Len o pár rokov neskôr sa Hlohovec ocitol vo víre napoleonských vojen. V r. 1809 bola v Hlohovci zriadená vojenská poľná nemocnica pre napoleonských vojakov. Z hľadiska živelných pohrôm bol najtragickejší rok 1813. Vôbec najväčšia zaznamenaná povodeň na rieke Váh si len v Hlohovci vyžiadala 300 ľudských životov. Nastali roky stále silnejšej snahy o sebaúčastenie slovenského národa a to v kultúrno-spoločenskom živote, vo výtvarnom umení, v hudbe, literatúre, školstve. V r. 1848 – 49 sa okolie Hlohovca a leopoldovskej pevnosti stalo dejiskom revolúcie slovenských dobrovoľníkov, ktorí sa snažili získať pre slovenský národ v mnohonárodnostnom Uhorsku rovnocenné postavenie popri Maďaroch. Život mesta po revolúcii mal výrazne promaďarský charakter, ktorý sa prejavil najmä v školstve a vo verejnej správe. V Hlohovci zriadili dokonca v r. 1878 prvú meštiansku školu v celej Nitrianskej župe, ale aj v tomto prípade išlo o školu s vyučovacím jazykom maďarským. Hlohovec bol síce v 19. storočí značne pomaďarčený, majoritným obyvateľstvom však naďalej zostávali Slováci. Aj vďaka osobnosti Jána Hollého, básnika, spisovateľa a kňaza pôsobiaceho na tunajšej fare sa dарило medzi obyvateľstvom udržiavať národné povedomie. Mesto sa významne začalo hospodársky vzťahovať po vybudovaní železničnej trate Leopoldov – Nitra v roku 1898. Z dovtedy agrárneho mestečka presláveného najmä vinohradníctvom sa stalo priemyselné mesto.

Hlohovec v r. 1900 – 2000 – Na prahu nového milénia

20. storočie bolo svedkom najväčších zmien, najväčších vzostupov i pádov, najväčšej ľudskej tragédie v dejinách poznačenej dvoma svetovými vojnami, ale i pokojného života v mieri, i keď v náboženskej, kultúrnej a spoločenskej neslobode. V každom ohľade to však bolo storočie najväčšieho pokroku. Jeden údaj o počte obyvateľov mesta snáď hovorí za všetko – pokiaľ v roku 1900 mal Hlohovec iba 7000 obyvateľov, o 90 rokov sa ich počet viac ako stonásobil na 25 000. Už v r. 1898 prišiel do mesta po železnici prvý vlak a v r. 1908 tu postavili najväčšiu dieselovú elektrárňu v Uhorsku. V meste vznikla vozová továreň založená bratmi Zweigovcami, v roku 1911 otvorili Štátnu ľudovú školu, v r. 1936 k novým školským zariadeniam pribudlo aj Mestské československé reálne gymnázium. Prvá svetová vojna v 1914 – 1918 hospodársky vzostup pribrzdila, novou nádejou bol rok 1918 a vznik Československa. Druhá svetová vojna v r. 1939 – 1945 bola mimoriadne krutá pre mnohé rodiny, pri ústupe Nemci zničili oba mosty cez rieku Váh. Po oslobodení vznikali mnohé priemyselné podniky ako Slovakoarma, Drôtoňa, Odeva, Kozmetika a ďalšie.

Hrad prestavali Erdődyovci na pohodlné panské sídlo a obývali ho až do roku 1945, kedy sa do mesta dostali sovietske vojská. Na zámku bola zriadená nemocnica pre sovietskych vojakov. Po ich odchode sídlila v priestoroch zámku určitý čas posádka česko-slovenskej armády. Zámok v Hlohovci po roku 1945 prestal plniť funkciu prepýchovo vybaveného šľachtického sídla rodu Erdődyovcov. Jednotlivé miestnosti boli vyrabované, časť vybavenia si nechal ešte pred koncom vojny odviezť gróf Viliam Erdődy do zahraničia, po prechode frontu

pokračovalo nekontrolovateľné ničenie inventára a rabovanie miestnymi obyvateľmi. To, čo sa nezničilo, skončilo na hrade Červený Kameň, vo Vlastivednom múzeu v Hlohovci, v Slovenskej národnej knižnici alebo v Slovenskej národnej galérii. Od roku 1951 boli na hlohovskom zámku obývacie priestory a učebne výchovného ústavu pre mládež.

V posledných rokoch na zámku nesídlil nikto a patrí mestu Hlohovec. Plán Aristokratického združenia Slovenska (AZS), kúpiť zámok a zreštaurovať ho, nevyšiel. Dnes chce mesto chátrajúci objekt zachrániť pod vlastnou taktovkou. V budúcnosti by mala pamiatka slúžiť verejnosti. Jedným zo zámerov je napríklad zriadenie múzea stredovekej justície. Do zámku by sa mali vrátiť aj vzácne historické predmety z depozitárov Vlastivedného múzea v Hlohovci a hradu Červený Kameň.

Hlohovec – mesto ruží

LITERÁRNE ZDROJE

1. Jozef Urmínský ELAP Hlohovec <https://www.hlohovec.sk/historia.html>
2. <https://www.teraz.sk/regiony/hlohovsky-zamok-sa-po-rekonstrukcii-p/358529-clanok.html>
3. https://sk.wikipedia.org/wiki/Kaštieľ_v_Hlohovci
4. Foto: Erik Bojničan Zdroj: Dnes24.sk
5. Empirové divadlo <https://www.hlohovec.sk/10-naj-v-hlohovci.html>
6. <http://www.zamok.hlohovec.sk/>
7. <https://www.hlohovec.sk/symboly-a-logo-mesta.html>
8. <https://hlohovec.dnes24.sk/galeria/foto-zamocka-zahrada-ukryva-mnohe-zaujímavosti>

Poznámka : ELAP : EX LIBRIS AD PERSONAM HLOHOVEC (Občianske združenie)

Karel Gott privoníava hlohoveckým ružiam

HLOHOVECKÉ ZAUJÍMAVOSTI

Hlohovecký nestor kultúry Viliam Kvašňák (dlhoročný zamestnanec Mestského kultúrneho strediska v Hlohovci a krajského osvetového strediska) priťahol v minulosti na koncertné pódia v Hlohovci mnoho československých hviezd – od Waldemara Matušku, Karla Vlacha až po Martu Kubišiovú. V niektorých prípadoch však nezostalo len pri muzike. Karel Gott na pozvanie Viliama Kvašňáka zavítal v rokoch 1960 – 68 do Hlohovca celkom päťkrát a odspieval tri koncerty v kine Úsmev. Keď išiel Karel Gott v roku 1960 prvý raz koncertovať do

Hlohovca, netušil, kde sa malé slovenské mestečko nachádza. Keď onedlho nato hodoval po koncerte v Komárne v najvyberanejšej spoločnosti, údajne si povzdychol: „Predsa to nie je ako v Hlohovci“ hovoril s úsmevom Viliam Kvašňák v roku 2010 vtedy 79 – ročný.

Hlohovečanov Viliam Kvašňák prekvapil najmenej ešte raz, keď požiadal Štáidla, aby zložil skladbu o Hlohovci, ku ktorej napísal text jeden z najslávnejších československých textárov Eduard Krečmar.

V rokoch 1960 až 1964 niekoľko koncertov Gotta v meste ruží. Zároveň mu odovzdal flašu fraštického vína, na ktoré však niekoľkonásobný zlatý slávik nemá dobré spomienky. „Sedeli sme v jednej príjemnej vinárničke a niečo popili. Nie veľa, no keď sme vyšli po schodoch von, zatočila sa mi hlava a ja som spadol. Stalo sa mi to prvý a posledný raz v živote,“ zaspomínal na účinnok fraštického vína Gott.

Text piesne o Hlohovci

*Poutník šel jak bludná ovce,
hledal nejkrásnější ze všech měst,
až tak přišel do Hlohovce,
tisíc ruží viděl kvést.
Zastavil se okouzleně,
viděl, viděl město vonící,
podobající se ženě,
v krásné, pestré, pestré sukni.*

V oblasti populárnej hudby môže byť Hlohovec tiež hrdý na svojich rodákov – Richarda Müllera a Adama Ďuricu, ktorých tvorbu poznajú na Slovensku i v Česku.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] <https://mytrnava.sme.sk/c/5330835/na-gotta-si-v-hlohovci-pocka-davny-znamy-dufa-ze-ho-po-rokoch-spozna.html>
- [2] www.teleplus.sk
- [3] <https://www1.pluska.sk/soubiznis/karel-gott-svojich-fanuskov-hlohovci-nesklamal>

Všetci sme svetielka

Som celkom malé svetielko, také ako ty
a pretože stále svietim, už nebojím sa tmy...

Roky mi trvalo prísť na tajomstvo svetla,
kým chápať som začala, že v každom z vás
som kúsok svetla stretla.

Jeden svieti málo, druhý viacej svieti
ale všetko toto svetlo celým svetom letí...

Tak poďme svojim svetlom všetky svety rozsvietiť,
aby sme mohli vo svetle a láske celú večnosť žiť...

Svetlo Dunajskej hviezdy zďaleka k nám letí,
po svete sa rozstratili tie slovenské deti...
Ten príbeh o bolesti veľa rozpovie Ti –
– Zďaleka, až zo Švajčiarska
silným svetlom svieti Hviezda Dunajská